

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Signe Kure-Pohhomov

**Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia:
reeglistus ja kasutus ajakirjanduse näitel**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Katrin Kern

TARTU 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Suure algustähe funktsioonid ja ortograafia	5
1.1. Suure algustähe kasutusvaldkond	5
1.2. Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia kujunemine	6
2. Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia reformikatse	10
2.1. Emakeele Seltsi keeleteimkonna 2012. aasta 11. juuni otsus ajaloosündmuste algustäheortograafia kohta	10
2.2. Vastukaja keeleteimkonna otsusele ja täiendatud reegel	11
3. Ajaloosündmuste nimetuste kasutamine ajalehtedes ja ajakirjades	17
3.1 Meetod ja materjal	17
3.2 Näidete analüüs	19
Kokkuvõte	30
Kirjandus	32
First letter orthography of historical event names: rules and usage on the example of press. Summary	35
Lisa. Ajaloosündmuste nimetused ajalehtedes ja ajakirjades	37

Sissejuhatus

Bakalaureusetöös uuritakse, kuidas on rakendunud Emakeele Seltsi keeleteoimkonna kahe aasta tagune otsus hakata märkima ajaloosündmuste nimetusi suure algustähe asemel väiketähega.

2012. aasta 11. juunil vastu võetud otsus tekitas avaliku arutelu, mis keeleküsimumuste puhul ei ole kuigi tavaline. Keelekorraldajad pidid oma otsust põhjalikult selgitama, aga selgitustest hoolimata pääses meedias mõjule avalikkuse pahameel. Ajaloolased moodustasid koguni vasturinde, mis tipnes augusti lõpus avaliku pöördumisega ajalehes Postimees. Keeleteoimkond võttis ajaloolaste vastuseisu kuulda ning formuleeris pärast mitut nõupidamist ajalooteadlaste volitatud esindajatega põhireeglile täienduse, mis tegelikult taastas ajalookirjutuse jaoks endise olukorra: ajaloosündmuste kinnistunud nimetustes on eelistatud esisuurtähega kirjutusviis. Üldkeeles seevastu on ka uue formuleeringu järgi soovitatav kasutada väiketähelisi nimetusi. Seega on tekstide kirjutajad ja toimetajad asetatud olukorda, kus nad peavad teadlikult valima ühe või teise kirjutusviisi.

Siinse bakalaureusetöö autorit huvitas, kas pärast reeglimuutust avaldatud tekste lugedes tekkinud arvamus, et uus reegel ei taha juurduda, on õige. Kuna lõpliku õigekirjajuhise vastuvõtmisest on möödas ainult poolteist aastat, näis kõige sobivam uurida allikmaterjalina ajakirjanduses avaldatud tekste, sest nende koostamis- ja ilmunistsükkel on kõige kiirem. Enne töö kallale asumist püstitati hüpotees, et n-ö püsikindlate ajaloosündmuste nimetuste kirjutamine läbiva väiketähega ei ole ajakirjade ja ajalehtede toimetustes poolehoidu leidnud. Töös vaadeldaksegi, kuidas on ajalehtedel-ajakirjadel uue reegli omaksvõtmine läinud, milline väljaanne kasutab ajaloosündmuste märkimisel väiketähti, milline mitte. Omaette huvi pakkus leida ja läbi töötada meedia ning avalikkuse reaktsiooni peegeldavad materjalid, mis järgnesid käsitletavale õigekirjaotsusele.

Ortograafiaalaste keelenormingute retseptsiooni pole kuigi palju uuritud. Keeleteoimetajate teadlikkust uutest reeglitest ja suhtumist neisse on käsitlenud Merle Must oma bakalaureusetöös (2013). Teiste uuenduste hulgas on seal juttu kõigi ajaloosündmuste nimetuste kirjutamisest väiketähega. Kuna intervjuud 14

keeletoiimetajaga toimusid keeletoiimkonna kahe otsusevariandi vahelisel ajal, oli teema veel üsna värske. Uurimise käigus küsis Must intervjuueeritavate käest ka seda, kas nad on algse soovituselga kaasa läinud. Tööst selgus, et keeletoiimetajad ja korrektorid on algse soovituselga kursis, enamik teadis ka eelnõust, millega lubatakse püsikindlaid nimetusi kirjutada suure algustähega (Vabadussõda jms). Esialgset soovitust ei olnud intervjuueeritavad üldjuhul omaks võtnud, vaid lähtusid suurtähelisest kirjutusest. Ainult üks küsitletu eelistas kõigi ajaloosündmuste puhul väiketähelist kirjutust. (Must 2013: 32–33)

Tartu toitlustusasutuste nimede ortograafia kohta on tähelepanekuid esitanud Hanna-Stina Kõverjalg oma bakalaureusetöös (2010). Ta leiab, et vähestes nimedes on eksitud läbiva suurtähe reegli vastu, vahel kirjutatakse nimi sildil aga lausa väiketähega. Esineb ka kokku-lahkukirjutamise vigu.

Algustäheortograafia üldistest printsiipidest on kirjutanud Henn Saari (Saari 1974) ja seda on käsitletud „Eesti keele grammatika“ II osa lisa „Kiri“ (EKG 1993). Saari seisukohtadele on Eesti keelekorraldus tuginenud kogu hilisema aja, kui kõne all on olnud suure ja väikese algustähe probleemistik ning reeglistamine.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis selgitatakse suure algustähe funktsioone ja ortograafiat: milline on suure algustähe kasutusvaldkond ja kuidas on algustähe ortograafia alates 1935. aastast kujunenud. Teises peatükis räägitakse ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia reformimisest. Esmalt esitatakse 11. juuni otsus ja refereeritakse toimkonna liikme selgitust, seejärel kaardistatakse otsusele järgnenud avalikud seisukohavõtted, lõpuks tutvustatakse õigekirjareeglite uut teksti. Kolmandas peatükis tutvustatakse meetodit, jaotatakse allikainesest leitud näited ajaloosündmuste kaupa ja kirjeldatakse väljaannete ortograafiaotsuste järgi. Pärast kokkuvõtet esitatakse lisa kogu allikmaterjal.

1. Suure algustähe funktsioonid ja ortograafia

1.1. Suure algustähe kasutusvaldkond

Algustäheortograafia käsitleb suure ja väikese algustähe opositsiooni ning moodustab eesti keele täheortograafia olulise osa. Suure ja väikese algustähe vastandus on võimalik neis keeltes, mis kasutavad suur- ja väiketähti sisaldavat tähestikku. Nende hulka kuulub ka ladina kirja tarvitav eesti keel.

Suurtähe funktsionaalse koormuse kujunemisest on kirjutatud „Eesti keele grammatika“ II osas (EKG 1993: 364–365). Seal märgitakse, et suurtähest kujunes kõigepealt lõigu või lause alguse ning hiljem nimede markeerija. Eesti trükisõna arenes saksa kultuuri mõjupiirkonnas, selletõttu kajastub vanimates eesti trükistes saksa keelele omane kõigi nimisõnade algussuurtäht. Otsustavalt loobus mittenimede suurtähest Anton Thor Helle, kelle keelekäsiraamat (1732) ja piibliväljaanne (1739) said selles asjas mõõduandvaks (EKG 1993: 365).

Tänapäevaks on suure algustähe kasutusvaldkond komplitseerunud. Kõige lihtsam on **lause alguse** suurtäht. **Nime** suurtähe puhul ilmneb varasemast algustäheortograafia reeglistusest, et arusaam nime mõistest pole olnud kuigi selgepiiriline. On kasutatud termineid *nimi*, *nimetus*, *pärisnimi*, *üldnimi*, *erinimi*, *pealkiri*. Henn Saari rõhutab juba 1974. aastal vajadust selgemini eristama hakata nime ja nimetust (Saari 1974: 653). Pärisnimi on tema väitel sama mis nimi, nn üldnimi ei ole nimi, vaid üldsõna, erinimi on tarbetu termin (Saari 1974: 654). Alates 1976. aasta õigekeelsussõnaraamatust põhinevadki algustähejuhised nime ja nimetuse eristamisel. Siiski esitatakse veel 2007. aasta „Eesti keele käsiraamatus“ *nime* rööpterminina sulgudes *pärisnimi* ja *nimetuse* rööpterminina *üldnimi* (EKK 2007: 85).

Kolmas tüüp on **emfaatiline** suurtäht, millega väljendatakse tundetooni. Siia kuuluvad **ülimussuurtäht**, *maiuscula maiestatis*, nagu ühendites *Tema Majesteet*, *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon*, *Suur Juht ja Õpetaja*; **personifitseeriv** suurtäht (*Usk*, *Lootus*, *Pettumus*); suurtähelised *Sina* ja *Teie* kirjades. Ülimussuurtähest on välja

kasvanud **ametlikkussuurtäht** asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide nimetustes. Nimede ja emfaasiajuhtude vahele jäävad **asenimed** (*Suur Lomp, Emajõe Ööbik*). (EKG 1993: 366)

Laialdane on suurtähe kasutamine kõiksugustes **pealkirjades**, millest osa vastab nime, teine osa nimetuse tunnustele. Pealkirjades võib olenevalt objektist esineda esisuurtäht või läbiv suurtäht, samuti jutumärgid.

Mõnes objektirühmas kasutatakse suurtähte nimetuse **püsikindluse** tähistamiseks. „Eesti keele grammatikas“ liigitatakse siia muusikategelaste tava kirjutada helindite nimetused esisuurtähega, kuid ilma jutumärgideta, nt *Händeli Orelikontsert d-moll*. Sellised nimetused ei pruugi olla pealkirjad, mis autor ise oma teosele on pannud, vaid võivad olla uurijate hilisema süstematiseerimistöö tulemus, mille püsikindlust sümboliseeriks üksik suurtäht (EKG 1993: 367). Eesti õigekirjareeglites pole helindite nimetuste selline kirjutusviis kajastust leidnud.

Nimetuse püsikindluse taotlusega saab seletada ka ajaloolaste tarvitusest üldkohustuslikku ortograafiasse jõudnud esisuurtähte ajaloosündmuste nimetamisel, nagu *Jüriöö ülestõus, Kolmekümneaastane sõda, Teine maailmasõda*. Seejuures on jäänud piiritlemata ajaloosündmuse mõiste ning koostamata püsikindlate nimetuste loetelu. Osa sündmusi kannab ka nimetaolist tähistust, nt *Jäälahing, Verine Pühapäev, Suur Nälg*. Ajaloosündmuste puhul on üksikjuhtudel rakendatud ka ülimumssuurtähte: *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, Suur Isamaasõda* (EKG 1993: 367), aga enamiku ajaloos toimunud sündmuste ja perioodide kirjeldamisel saavad ka ajaloolased hakkama väiketähega. Seega kasutatakse ajaloosündmuste nimetamiseks erinevaid algustähemalle: v v v, S S S, S v v¹.

1.2. Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia kujunemine

Ajaloosündmuste nimetuste õigekirja reeglistamist saab jälgida alates 1935. aastast, mil Eesti Kirjanduse Seltsi keeleteimkond otsustas kehtestada reegli, et ajalooliste sündmuste „fikseerunud nimetused“ kirjutatakse iga sõna suure algustähega, „kui

---

¹ S=suurtäht, v=väiketäht. Algustähemallide kohta vt Saari 1974.

rõhutatakse nende pärisnimelisust või kui suur algustäht on tarvilik segimineku vältimiseks“ (Erelt 2002: 128). Tava kirjutada suure algustähega ainult esimene sõna tekkis sõjajärgsetel aastatel.

Nii mainitakse „Väikeses õigekeelsuse sõnaraamatus“ (1953) ajaloosündmuste nimetusi juhtumite hulgas, mil suure algustähega kirjutatakse ainult esimene sõna. VÕS esitab näited: *Teine maailmasõda, Hispaania pärilussõda, Talupoegade sõda, Seitsmeaastane sõda, Stalingradi lahing, Jüriöö ülestõus, Teherani konverents*. Erandid: *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, Suur Isamaasõda*. (VÕS 1953: 333) Põhireeglilt, et enamik ajaloosündmuste nimetusi kirjutatakse väikese tähega, selle sõnaraamatu juhistes ei kajastata. Näidete hulgas on ka keelendeid, mille suur algustäht tuleneb pigem kohanimest kui ajaloosündmuse nimetusest.

Samal viisil käsitletakse ajaloosündmuste nimetusi 1960. aastal ilmunud „Õigekeelsuse sõnaraamatus“ – suure algustähega kirjutatakse ainult esimene sõna. Näited: *Seitsmeaastane sõda, Hispaania pärilussõda, Teine maailmasõda, Mahtra sõda, Stalingradi lahing, Jüriöö ülestõus, Verine pühapäev, Teherani konverents*. Erandid: *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, Suur Isamaasõda, Pariisi Kommuun*. (ÕS 1960: 839) Näeme, et läbiva suurtähega kirjutatavate erandite hulka on jõudnud *Pariisi Kommuun*.

Oma aja autoriteediks olnud Johannes Valgma ja Nikolai Remmeli käsiraamatus „Eesti keele grammatika“ (1. tr 1968, 2. tr 1970) käsitletakse suure ja väikese algustähe õigekirja keelendite tähendusrühmade kaupa küllalt põhjalikult. Nenditakse, et ajalooliste sündmuste kirjutusviis põhineb traditsioonil (Valgma, Remmel 1970: 364). Ajalooliste sündmuste nimetuste algustähe õigekirjajuhis on järgmine:

„Ajalooliste sündmuste nimetuses kirjutatakse pärisnimeline osa suure, liiki näitav sõna aga väikese algustähega: *Trooja sõda, Peipsi jäälahing, Borodino lahing, Uusikaupunki rahu, Krimmi konverents, Jüriöö ülestõus, Laste ristsõda, Verine pühapäev, Teine maailmasõda*.

Erandiks on *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon* (ka *Suur Oktoober*), *Suur Isamaasõda* ja *Pariisi Kommuun*, milles iga sõna kirjutatakse suure algustähega“ (Valgma, Remmel 1970: 371).

Kahjuks ei selgita käsiraamatu autorid, millistel juhtudel, peale kohanimede, tuleb nimetuse algusosa pidada pärisnimeliseks. Ka siin ei mainita, et enamik ajaloosündmuste nimetusi kirjutatakse läbiva väiketähega. Nagu varasemates juhisteski, kajastavad kõik näited sõjalisi või muidu konfliktseid sündmusi. Austust väljendava läbiva suurtähega kirjutatavat kolme erandit on täiendatud variandiga *Suur Oktoober*.

1976. aasta „Õigekeelsussõnaraamatus“ alustatakse ajaloosündmuste algustäheortograafia lõiku üldreegliga: „Ajaloosündmusi nimetatakse enamasti üldnimeliselt“ (ÕS 1976: 884). Edasi nenditakse, et nimetuse püsikindluse näitamiseks kasutatakse esisuurtähte. Näited: *Veebruarirevolutsioon, Juuniülestõus, Jüriöö ülestõus, 4. mai liikumine, XVII saj. Inglise kodanlik revolutsioon, Stalingradi lahing, Hispaania pärilussõda, Uusikaupunki rahu, Seitsmeaastane sõda, Kuues ristsõda, Teine maailmasõda, Esimene oopiumisõda, Kollaste Turbanite ülestõus, Balti laevastiku jääretk*. Nimetused võivad olla moodustatud näiteks toimumisaja, toimumiskoha, kestuse, järjenumbri, sündmuse toime pannud ühenduse järgi. Nimede (austuse väljendamiseks ka mõnede nimetuste) puhul kasutatakse läbivat suurtähte: *Jäälahing, Verine Pühapäev, Punane Reede, Suur Pauk, Suur Isamaasõda, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon = Suur Oktoober*.

Selles reeglistikus on püütud varasemaid norminguid korrastada ja neile kindlamat aluspõhja anda. Eristatakse sündmuste nimetusi ja nimesid, esimeste puhul on esisuurtäht püsikindluse näitajaks, nimed on läbiva suurtähega nagu kõik nimed. Säilitatud on erand kirjutada kaks ideoloogiliselt tähtsat nimetust läbiva suurtähega.

Peaaegu muutmata kujul leiame 1976. aasta ÕSi reeglid ajaloosündmuste algustäheortograafia kohta „Eesti keele käsiraamatust“, mille esitrükk ilmus kakskümmend aastat hiljem, aastal 1997 (2. tr 2000, 3. tr 2007). Ära on vahetatud vaid mõned näited. Ajaloosündmuste nimede osa on täiendatud näidetega, milles liigisõna on kirjutatud väikese tähega: *Rooside sõda, Laste ristsõda*. Loobutud on ülimussuurtähest ajaloosündmuste nimetustes (s.o varasemad erandid *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon* jne). Ometi jäävad ajaloosündmuste nimetused ainukeseks tähendusrühmaks, mille algustäheortograafias esineb mall S v v – „esisuurtähega, jutumärkideta“ – nimetuste püsikindluse näitamiseks (EKK 2007: 103).

Seega kehtis kuni 2012. aasta juunini õigekirjajuhis: 1) ajaloosündmusi nimetatakse enamasti üldnimeliselt; 2) nimetuse püsikindluse näitamiseks kasutatakse esisuurtähte; 3) ajaloosündmuste nimed kirjutatakse läbiva suurtähega, liigisõna väikesega (EKK 2007: 97).

2. Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia reformikatsed

2.1. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 2012. aasta 11. juuni otsus ajaloosündmuste algustäheortograafia kohta

Ülal nimetatud õigekirjajuhise kõige nõrgem koht oli küsimus, millised on püsikindlad ajaloosündmuste nimetused. Sellist ammendavat loetelu ei ole võimalik anda. Millal muutub nimetus püsikindlaks ning kus need fikseeritakse? Ka seda ei ole võimalik määrata. Sellepärast otsustas Emakeele Seltsi keeleteoimkond, eesti kirjakeele normi määrav kehand, pärast mitmeid arutelusid loobuda suurtähe nõudest ajaloosündmuste õigekirjareeglites.

11. juunil 2012 tegi keeleteoimkond otsuse:

„Ajaloosündmuste, ajastute jms nimetusi kirjutatakse väikse algustähega, välja arvatud nendes sisalduvad muud nimed, näiteks *araabia kevad*, *augustiputš*, *dekabristide ülestõus*, *juuniülestõus*, *jüriöö ülestõus*, *külm sõda*, *lahesõda*, *must neljapäev*, *märtsipommitamine*, *oranž revolutsioon*, *Prantsuse revolutsioon*, *pärtliöö*, *suur nälg*, *sametrevolutsioon*, *talvesõda*, *Tartu rahu*, *teine maailmasõda*, *vabadussõda*, *vaikiv ajastu*, *verine pühapäev*.

Uuele reeglile üleminekul ei saa vana reegli järgimist pidada eksimuseks“ (Keeleteoimkonna otsus 11.06.2012).

Otsusele on lisatud toimekonna liikme Urve Pirso koostatud selgitus, milles põhjendatakse tehtud otsust. Üheks tõukeks oli järjest lisanduvate nimetuste hulk, mida keelenõu on soovitanud kirjutada väikse algustähega, sest need on uuemad, piltlikud ja/või rahvapärased. Keelekasutajal on keeruline otsustada, kas tegu on (juba) ajaloosündmuse püsikindla nimetusega, nt *araabia kevad*, *laulev revolutsioon*, *pronksiöö*. Keeleteoimkond jõudis järelduseni, et ei ole otstarbekas ortograafias eristada ajaloosündmuste nimesid ega püsikindlaid nimetusi „tavalistest“ nimetustest. Suurtäht ei ole vajalik, sest meil ei ole ametlikku ajalookirjutust ja nii pole ka ametlikke ajaloosündmuste nimetusi. Seega tuleks hakata ajaloosündmuste nimetusi kirjutama

väikese tähega (v.a neis sisalduvad muud nimed). Selgituses mainitakse ka varasemat läbivat ülimumsuurtähte mõne poliitiliselt kaaluka sündmuse nimetuses (nt *Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon*) ning tunnistatakse selline eristus ebavajalikuks.

Uue reegli puhul ei pea kirjutaja analüüsima, kas tegu on ajaloosündmuse püsikindla nimetusega või on see piltlik rahvapärane nimetus või hoopis korra esile tõusnud sõna või sõnaühend. See selgub aja jooksul, kas loodud nimetused kinnistuvad või mitte, aga ortograafia peaks jääma igal juhul ühesuguseks.

Selgituses tunnistatakse, et suurtähest loobumine võib kirjutajas tekitada tunde, et tekstis pole aru saada, millisest sündmusest jutt on. Sel juhul soovitatakse lisada sündmuse daatum. Üldjuhul selguvat nimetuse sisu siiski kontekstist.

Keeletoimkond soovib uut reeglit hakata aktiivselt kasutama asjalikus keelepruugis, s.o õpikutes, uudistes, ametitekstides jm, et kujuneks tekstikeskkond, kus ajaloosündmuse esisuurtähega või emotsionaalse läbiva suurtähega esile ei tõsteta. (Keeletoimkonna otsus 11.06.2012)

Käsitletud otsus avaldati Emakeele Seltsi veebilehel.

2.2. Vastukaja keeletoimkonna otsusele ja täiendatud reegel

Emakeele Seltsi keeletoimkonna 11. juuni otsus kirjutada edaspidi ajaloosündmused väiketähega ei ärritanud esialgu kellegi tähelepanu. Ainsana tegi sellest nädala jooksul juttu Päevakera tekstibüroo oma blogis. 20. juunil ilmus seal Helika Mäekivi ülevaateartikkel „Nüüdsest võime kirjutada *teine maailmasõda*“ (Mäekivi 2012). Kuna Päevakera toonane toimetaja Helika Mäekivi on ühtlasi üks keeletoimkonna liige, oli see sissekanne igati mõistetav. Otsuse kajastamise kõrval jagas blogipostitaja ka oma kommentaare ja selgitusi, samuti pakkus ennetavalt vastuseid tõenäolistele vastuväidetele, näiteks et väiketäheline kirjutusviis võib kahjustada teksti mõtteselgust.

Seesama artikkel ilmus täiendatud ja ajakohastatud kujul ka 2013. aastal keelehooldekeskuse kogumikus „Õigekirjutuse näpunäiteid“ (Mäekivi jt 2013: 14–17).

Ajaleht Postimees reageeris pärast seda, kui Vikerraadios oli 16. juulil kõlanud uue otsuse kahe esimese teema kohta „Keelesäuts“ (Keeletoimkonna otsused 2012). Samal päeval ilmus võrguversiooni lühiartikkel, kus viidati saatele ja refereeriti keeletoimkonna otsust (Eesti keel sai kolm olulist uuendust 2012). Artiklis oli mainitud, et ajaloosündmuse puudutav osa sündis pärast arupidamist ajaloolastega. (Paberlehes ilmus uudis 17.07.2012.)

16. juulil küsis Postimees ka keelehuviliste ja keeletööd tegevate inimeste arvamust. Emakeeleõpetajate seltsi juhatuse aseesimehe Aime Klandorfi sõnul oli suurtähe kaotamine algul küllap harjumatu, ent reeglite lõdvendamiseks ta seda ei pidanud. Küll huvitas kogenud emakeeleõpetajat, kui kauaks jääb kehtima paralleelselt lubatud vana vorm, kuna lõputult ei kesta see niikuinii (Kund 2012a).

17. juulil avaldati Postimehe portaalis valik nende lugejate vastuseid, kes reageerisid üleskutsele jagada mõtteid teemal, mida keelereeglites veel muuta võiks. Seal osutati mitmelegi häirivale ettekirjutusele, ühe lugeja arvates on „lõdvemaks muutunud keelereeglid soosinud suurtähekasutuse põhjendamatu kadumist“ (Kund 2012b).

18. juulil vahendas Postimehe veebiportaal Vikerraadio saates „Uudis+“ esinenud Eesti Keele Instituudi direktorit Urmas Sutropit, keda häiris, et otsuse tegemisse ei kaasatud Eesti keelenõukogu, vaid piirduti pelgalt klubilise asutuse, Emakeele Seltsiga. Keeleuuendusi peab ta iseenesest mõistlikuks, ent need on sõnastatud keeruliselt ega suurenda vabadust keelekasutuses (Sutrop 2012). (Paberlehes avaldati lühisõnum 19.07.2012.)

19. juuli Postimehes ilmus usutlus Eesti Keele Instituudi peakeelekorraldaja Peeter Pälliga, kes rääkis, miks üldse keelemuutusi tehakse ja kuidas sellised otsused sünnivad (Kund 2012c). Sellele teemale oli pühendatud ka sama päeva arvamuskülje juhtkiri „Võibolla ültse õieti“ (Juhtkiri 2012).

23. juulil sai otsus Postimehe arvamuskülje kirjarubriigis esimese tõsise vastulause. Kirjanduskriitik ja toimetaja Andres Langemets väitis, et ka konkreetsetel ajaloosündmustel on pärisnimed, mitte ainult kohtadel ja isikutel. Niisiis olevat keeletoimkonna otsus ebaõnnestunud ja selle nõu ei tasuks kuulda võtta. Tema

kogemusel ei ole ajaloolastel komme kirjutada sündmusi väiketähega, seepärast ei mõista ta toimkonna põhjendust arvestada üldise suundumusega. Ka heitis Langemets ette, et nii oluliste otsuste puhul mindi mööda võimalusest selle üle üldrahvalikult arutleda (Langemets 2012).

Merle Must võttis 23. juuli Eesti Päevalehes vaatluse alla sajandite pikkuse eesti keele arengu, puudutamata ei jäänud ka Emakeele Seltsi värsked otsused. Viimaste aastate keeleuuendusi kommenteerisid komisjoni liige Külli Habicht ja emakeeleõpetajate seltsi juht Kaja Sarapuu. Viimane pakkus, et kohati ühiskonnas nähtav vastasus muutuste suhtes võib tuleneda sellest, et pisikese rahvana kardame oma identiteedi kaotada (Must 2012).

25. juulil avaldas kultuuriteoreetik Linnar Priimägi Eesti Päevalehes artikli „Keelevabaduse viljad“, kus arutles, mida suurtäht tema meelest märgib, ja hoiatas, et see otsus või täpsemalt sellega kaasnevad soovitusel, nt lisada vajadusel ajaloosündmusele kuupäev, ei tee kirjaoskuse omandamist sugugi lihtsamaks (Priimägi 2012).

29. augustil ilmus Postimehes 23 ajaloolase avalik pöördumine Emakeele Seltsi keeleteimkonnale. Ajaloolaste kinnitusel ei ole 11. juuni väiketähe-otsus ei hea ega põhjendatud: lugejal võib tekkida raskusi teksti mõistmisega, ei saada aru, kas tegu on ajaloosündmusega või kasutatakse kujundlikke väljendeid. Nad tegid ettepaneku ehitada kirik keset küla ehk kirjutada sündmus esisuurtähega (*Eesti vabadussõda, Verine pühapäev, Jüriöö ülestõus*), siis jääb võimalus veel ka kujundlikult väljendada. Ent selles ettepanekus on ebaselgust: *ülestõus* liigisõnana on ammu kirjapruugis väiketähega ja just *Vabadussõda* suure algustähega tundub olevat enamiku vastuolijate eesmärk. Kirjutamisel sageli tekkiva kahtluse, kas mõne värskema sündmuse nimetus kirjutada suure või väikese tähega, soovitavad ajaloolased jätta kirjutaja otsustada. Pöördumise lõpus soovisid ajaloolased jätkata aruelu Emakeele Seltsis (Ajaloolased 2012).

Kohe samal päeval, 29. augustil küsitles Eesti Päevalehe ajakirjanik Riin Aljas üht pöördumisele allakirjutanut, ajaloolast Marek Tamme. Võrguversioonis ilmunud usutluses põhjendas ajaloolane, miks ei saa kirjutada *rooside sõda* ja *must neljapäev* ajaloosündmusena läbiva väiketähega, ja väitis, nagu eelnevadki oponendid, et daatumi

lisamine ei tee olukorda sugugi lihtsamaks. Ka sai vastuse küsimus, mis küllap kerkis kõigi sündmuste kulgu jälginute keelele: miks ajaloolased nüüd protestivad, kui nad väidetavalt keeleteoimkonda konsulteerisid. Marek Tamme sõnul piirdus see nõustamine ühekordse koosviibimisega kahe ajaloolase juuresolekul, kusjuures väljapakutud otsust nad üksmeelselt ei toetanud (Aljas 2012).

Veidi hiljem on ajaloolasena oma arvamust avaldanud veel emeritprofessor Helmut Piirimäe (Piirimäe 2012), kes samuti pooldab ajaloosündmuste nimetustes suure algustähe säilitamist ja oleks nõus lubama ka läbivat suurtähte, nt *Suur Prantsuse Revolutsioon*, *Esimene Maailmasõda*.

Septembris jätkus teema käsitletule Vikerraadio „Keelesaates“. 9. ja 16. septembri saatesse oli kutsutud keeleteoimkonna otsuseid ja nende ümber puhkenud poleemikat kommenteerima toimkonna vanem Krista Kerge, kes rõhutas, et uued normid on mõeldud keeletarvitajate elu kergendama. Kuna aga erialainimeste, st ajaloolaste vastuseis kirjutada ajaloosündmuste nimetusi väiketähega on väga tuntav, siis on vaja nendega koos veel küsimust arutada ja jõuda mingi parema kokkuleppeni (Kerge 2012).

Keeleteoimkonna ja ajalooteadlaste töörühma ühiskoosolekud toimusidki 25. oktoobril Tartus ja 1. novembril Tallinnas. Koostöö tulemusi arutas toimkond oma 16. novembri koosolekul, kus otsustati kõnealust õigekirjajuhist täiendada, nii et see lubaks säilitada ajalookirjutuse tava kirjutada ajaloosündmuste kinnistunud nimetusi eelistatult esisuurtähega (Keeleteoimkonna otsus 16.11.2012). Täiendatud otsus koos selgitusega oli Emakeele Seltsi veebilehel väljas avalikuks aruteluks kuni 16. jaanuarini 2013.

2013. aastal ilmus veel paar sõnavõttu. 14. märtsil tundis Õpetajate Lehe veergudel emakeele pärast muret Hugo Treffneri Gümnaasiumi abiturient Triin Kolga. Ta küll mõõnis, et seda võib ehk ka pseudoprobleemina võtta, aga üks põhjus, miks tänapäeval ei väljendata end kirjutades korrektselt, võib tema meelest peituda keelereeglite muutmises. „Konkreetselt on hängel mitte väga ammused muudatused, mis lubavad /.../ Esimese maailmasõja sootuks suure esialgustähega jätta ning veel hulga jaburusi teha.“ Kirjutaja sõnul tuleks põhikoolis ja gümnaasiumis rohkem vaeva näha, õpetamisse karmimalt suhtuda ning mitte ajada kõikvõimalike muutustega asja veel segasemaks. (Kolga 2013)

Aasta lõpus avaldas murekirja Sirp. 19. detsembril kirjutas näitleja Malle Pärn, kuidas uus ei ole alati vanast parem ja just esisuurtäht on see, mis aitab väikerahval suur olla. Samas ei keskendunud ta poolteiseaastataguse otsuse arutelule, vaid pühadele-tähtpäevadele ja olulistele ususümbolitele, mida on juba pikka aega komme väiketähega kirjutada. Tema kirjale vastas sealsamas keelekorraldaja Peeter Päll. (Pärn 2013)

Hiljem pole avalikkus ajaloosündmuste nimetuste õigekirja vastu enam suurt huvi üles näidanud.

Keeletoimkonna lõplik otsus sai niisugune, mis lubab nii uuendusmeelsetel kui ka traditsioonide austajatel valida endale sobiv väljendusviis. Ajaloosündmuste nimetuste õigekirjajuhise uus tekst (16.11.2012) avaldati sellisena:

„Ajaloosündmuste, ajastute jms nimetusi kirjutatakse väikse algustähega, välja arvatud nendes sisalduvad muud nimed, näiteks *antiikaeg*, *augustiputš*, *dekabristide ülestõus*, *iseseisvuse taastamine*, *juuniküüditamine*, *jätkusõda*, *külm sõda*, *laulev revolutsioon*, *märtsipommitamine*, *oranž revolutsioon*, *pronksiöö*, *rahvusliku liikumise aeg*, *reformatsioon*, *suvesõda*, *vabadussõda*, *vaikiv ajastu*, *valgustusajastu*, *varauusaeg*; *Austerlitzi lahing*, *Balti riikide iseseisvumine*, *Eesti Vabariigi väljakuulutamise*, *esimene Eesti-Vene rahukonverents ehk Pihkva konverents*, *Mahtra sõda*, *Nõukogude Liidu lagunemine*, *Prantsuse revolutsioon*, *Spartacuse ülestõus*, *Vilniuse veresaun*, *Yayoi periood* (Jaapani ajaloos).

Põhireegli kõrval aktsepteeritakse ajalookirjutuse tava kirjutada ajaloosündmuste kinnistunud nimetusi eelistatult esisuurtähega, näiteks *Jäälahing*, *Jüriöö ülestõus*, *Kolmekümneaastane sõda*, *Laste ristsõda*, *Madisepäeva lahing*, *Põhjasõda*, *Pärtliöö*, *Rooside sõda*, *Seitsmeaastane sõda*, *Teine maailmasõda ehk II maailmasõda*.

Läbivat suurtähte on ajaloosündmuste nimetamisel soovitatav vältida.“ (Keeletoimkonna otsus 16.11.2012)

Seega ei õnnestunud keelekorraldajate katse vabaneda algustäheortograafia reeglistikus nimetuse püsikindlust tähistavast suurest algustähest ega ka kirjutusmallist S v v, mille vastu oli Henn Saari juba 1970ndatel (Saari 1974, 659). Otsuse kasu seisneb selles, et

väljaspool ajalookirjutust ei pea tekstikoostajad pead murdma uuemate sündmuste ja perioodide nimetuste algustähe üle, vaid saavad lähtuda rohkete näidetega üldreeglist.

3. Ajaloosündmuste nimetuste kasutamine ajalehtedes ja ajakirjades

3.1 Meetod ja materjal

Uurimises on kasutatud kvalitatiivset ja kvantitatiivset sünkroonilist meetodit. Kvalitatiivuuringuga on võimalik leida vastus küsimusele, kas uuritavas materjalis esineb otsitav tunnus või omadus – siin töös ajaloosündmuste suur või väike esitäh – või mitte. Kvantitatiivse meetodi abil saab vastata küsimusele, kui palju uuritavat nähtust esineb. Siinse valimi väiksus ei võimalda teha põhjapanevaid järeldusi, ent lubab märgata tendentse. Sünkroonilise uurimise teel saab käibel olevaid keelevariante kirjeldada ja analüüsida.

Et teada saada, kuidas on rakendunud Emakeele Seltsi keeleteimkonna kahe aasta tagune otsus hakata ajaloosündmuste algustähte märkima suure asemel väikesega, tuli esmalt otsustada, milline allikaines oleks selle meetodi puhul kõige sobivam. Ajaloo teemadel tehakse enim juttu ajalooväljaannetes, seega oli esimene valik ajalookultuuri kvartaliaajakiri Tuna (ilmub alates 1998. aastast) ja suures osas tõlkematerjalil baseeruv kuuajakiri Imeline Ajalugu. Kuna viimasest oli silma jäänud väikese algustähga ajaloosündmusi, tekkis mõte uurida, kas need on juhuslikud. Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi juures neli korda aastas ilmuv Ajalooline Ajakiri jäi esialgu kõrvale, kuna eelretsenseeritava ajakirja toimetamistsükkel oli teadmata, pealegi esindab Tuna samalaadset väljaannet.

Eesmärk oli uurida väikse/suure esitähe kasutust ja otsuse mõju. Ent mainitud ajakirjadel, eriti Tunal, ei pruugi olla piisavalt suur auditoorium, et sealsed eeldatavad keelemuutused laiemal lugejaskonnal tähelepanu ärataks ja ehk isegi järgima kutsuks. Suurima levikuga on Eestis ajalehed, nii lisandusid allikmaterjali hulka suured päevalehed Postimees ja Eesti Päevaleht, maakonnalehtedest Sakala. Pärast seda, kui Ekspress Grupp koondas kõik oma väljaanded ühte portaali, on Eesti Päevalehel Eesti Ekspressi, Maalehe ja Delfiga ühine arhiiv – paratamatult tulid otsinguga välja ka nende kanalite ajaloosündmusi kajastavad tekstid.

Kogutud näited ajaloosündmuste nimetuste kohta on pärit ajakirjandustekstidest, mis on ilmunud enne ja pärast Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsust. Vaadeldava perioodi materjalist uuriti läbi kvartaliaajakirja Tuna 2012. aasta 2. number ja Imelise Ajaloo 2012. aasta 6. number (otsuse-eelne aeg) ning Tuna 2012. aasta 4. number ja Imelise Ajaloo 2012. aasta 7. ja 8. number (otsuse-järgne aeg). Postimehe, Sakala ja Ekspress Grupi väljaannete puhul valiti vahemik 1. juunist 31. juulini, piir tõmmati 11. juuni kohalt. Pistelise järelkontrollina vaadati veel läbi Imelise Ajaloo 2013. aasta 5. number ja 2014. aasta 7. number, samuti paar Eesti Päevalehte 2014. aasta juulist.

Esialgne hulk näiteid kogunes pärast ajakirjade läbilugemist. 33 artiklist saadud materjali põhjal tehti edasine otsing ajalehtede arhiivides, lisandus 105 artiklit. Senistele päringutele (*esimene ja teine maailmasõda, vabadussõda, jätkusõda, talvesõda, kolmekümneaastane sõda, pärtliöö, jüriöö ülestõus, veebruarirevolutsioon*) lisati seni leidmata märksõnu. Saadi 23 uut artiklit järgmiste sündmuste kohta: *juuniküüditamine, lahesõda, laulev revolutsioon, oranž revolutsioon, araabia kevad, suur [Prantsuse] revolutsioon*.

Senise reegli järgi suure algustähega kirjutatud ajaloosündmuse (nn püsikindlaid nimetusi) ei esinenud läbi vaadatud materjalis väga palju. Seetõttu oli otstarbekas järjestada ajakirjandusest leitud näited nimetuste kaupa. Need on järgmised:

- (1) *Esimene maailmasõda ~ esimene maailmasõda*
- (2) *Teine maailmasõda ~ teine maailmasõda*
- (3) *Vabadussõda ~ vabadussõda*
- (4) *Talvesõda ~ talvesõda*
- (5) *Jätkusõda ~ jätkusõda*
- (6) *Oranž revolutsioon ~ oranž revolutsioon*
- (7) *Laulev revolutsioon ~ laulev revolutsioon*
- (8) *Araabia kevad ~ araabia kevad*
- (9) *Veebruarirevolutsioon ~ veebruarirevolutsioon*
- (10) *Suur [Prantsuse] Revolutsioon ~ Suur revolutsioon ~ suur revolutsioon*
- (11) *Juuniküüditamine ~ juuniküüditamine*
- (12) *Lahesõda ~ lahesõda*
- (13) *Kolmekümneaastane sõda ~ kolmekümneaastane sõda*

(14) *Pärtliöö ~ pärtliöö*

(15) *Jüriöö ülestõus ~ jüriöö ülestõus*

Näidete hulka ei õnnestunud lisada *Jäälahingut ~ jäälahingut*, kuna see sündmus esines ajakirja kaanel lause algul, nii polnud võimalik fikseerida, millist esitähete on kasutatud. Artiklis välditi selle otsesõnu nimetamist.

Vaatluse alla ei ole võetud ka *külma sõda*, sest juba enne 11. juuni otsust oli see keelekasutajatel kinnistunud väiketähelisena. Ehkki küll mõni üksik juhuslik toimetamata sõnapaar satub siiani ette. 2007. aasta Õiguskeele 4. numbris on sellistest väljenditest rääkinud ka Tiina Leemets, kes keelenõuandjate tööd kirjeldades selgitab nähtust *laulva revolutsiooni* varal. „Korduvalt on nõu küsitud *laulva revolutsiooni* algustähe kohta. Mõistetavalt võidakse seda tajuda ajaloosündmusena, kuid pigem on ta siiski üht ajajärku iseloomustav piltlik nimetus, mis suurt algustähte ei nõua (vrd *külm sõda*, *ärkamisaeg*; niisamuti *oranž revolutsioon* Ukrainas, *sametrevolutsioon* Tšehhoslovakkias, Gruusias jm). Sama kehtib tänavu aprillis aset leidnud *pronksiöö* kohta (Leemets 2007).“

Siinses töös pole ei *laulvat* ega *oranži revolutsiooni* tähelepanuta jäetud, kuna nende suurtähealine kirjutus on töö autorile ajakirjanduses aeg-ajalt silma hakanud, ehkki kogutud materjali hulka sattus neist *Laulvat* ja *Oranži revolutsiooni* mõni üksik.

3.2 Näidete analüüs

Siin peatükis analüüsitakse näiteid ajaloosündmuste esinemise kohta ajakirjandustekstides, mis on ilmunud enne ja pärast Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 11. juuni 2012 otsust. Kuna eri sündmusi ei ole väga palju, järjestatakse need nimetuste kaupa paari-kolme näitega igast väljaandest. Kõik allikatest kogutud näitelauseid (218) asuvad lisas, selles peatükis on säilitatud lisa nummerdus.

Kõige sagedamini kajastati vaadeldavates tekstides ajaloosündmustest maailmasõdu: *Esimest ~ esimest maailmasõda* ja *Teist ~ teist maailmasõda* kokku 136 korda. Sageduselt järgmise, 39 korda esinenud *Vabadussõjaga ~ vabadussõjaga* võrreldes on

vahe peaaegu neljakordne. Kui omakorda kaaluda mõlema maailmasõja suhet, siis *Teist ~ teist maailmasõda* tuli ette pea kuus korda rohkem kui *Esimest ~ esimest maailmasõda* (116 : 20).

Ülejäänud ajaloosündmusi kajastati tunduvalt vähem.

Talvesõda esines 6 korda, *Jätkusõda* 3 korda, *Lahesõda ~ lahesõda* 2 korda, *Kolmekümneaastane sõda* 1 kord, *Laulev ~ laulev revolutsioon* 8 korda, *oranž revolutsioon* 2 korda, *Araabia ~ araabia kevad* 5 korda, *veebruarirevolutsioon* 1 kord, *Suur Revolutsioon* 1 kord, *juuniküüditamine* 2 korda, *pärtliöö* 3 korda ja *Jüriöö* 2 korda. (Loendis on säilitatud allikas kasutatud algustäht.)

Esimene maailmasõda ~ esimene maailmasõda

Teine maailmasõda ~ teine maailmasõda

Enne 11. juuni otsust kirjutas Postimees nii *Esimese* kui ka *Teise maailmasõja* reeglipäraselt suure algustähega.

(2) „Enne **Esimest** maailmasõda toimunud haritlaste massilist lahkumist Venemaale nimetas Jaan Tõnisson „rahvuslikuks aadrilaskmiseks“. (Postimees 2.06.2012)

(5) „Näidend on noortele näitlejatele tõeline avastus: selle tegevus käib **Teise** maailmasõja ajal /.../.“ (Postimees 5.06.2012)

(13) „Tallinna Tehnikakõrgkooli arhitektuuri ja keskkonnatehnika teaduskonna diplomandi Jakob Jõgisuu diplomitöö mõttetavik on suunatud Tartu kesklinna enne **Teist** maailmasõda hoonestatud jõeäärsetele kvartalitele.“ (Tartu Postimees 11.06.2012)

Pärast keeletoimkonna otsust kuni 31. juulini 2012 on pilt muutumatu, käibel on suur algustäht.

(18) „Et tema venelasest isa Nikolai oli sõjaväehvitser, kes **Teises** maailmasõjas lausa Berliini all sõdis, ei jäädud kusagile pidama kauemaks kui kaheks aastaks.“ (Postimees 16.06.2012)

(30) „Kalmistule on maetud 12 000 **Esimeses** maailmasõjas langenud sõdurit, enamasti sakslased.“ (Postimees 8.07.2012)

(31) „Keraamik Priit Allase laudalaka kolu hulgast tuli päevavalgele sadu lehekülgi **Teise** maailmasõja aegseid saksakeelseid dokumente /.../.“ (Tartu Postimees 11.07.2012)

(56) „Eesti oli **Teise** maailmasõja ajal okupeeritud, Eesti sõjaväe likvideeris Nõukogude Liit juba 1940. aastal.“ (Postimees 26.07.2012)

Postimehe võrguversioonis leidub ka üksikud väiketähelisi erandeid, ent paberlehest kontrollides selgub, et üldjuhul on need ajaloosündmused parandatud suurtäheliseks. Põhjusi võib olla mitu: kirjatüki autor võib olla uue soovitusel kiiresti omaks võtnud või pole ta vana reeglit varemgi järginud. Igatahes see tõestab, et veebiportaali laaditakse üles lõplikult toimetamata/korrigeerimata versioone. Vahel harva esineb väiketäht ka paberlehes. Võis täheldada seaduspära, et selline variant jäetakse alles autoreil, kes võtavad sõna arvamusküljel või kirjutavad kolumni.

(42) „Veel pärast **esimest** maailmasõda ehtasid Inglise leiboristid oma programmdokumentide järgi sotsialismi.“ (Postimees 18.07.2012)

(46) „Rahvusvahelise sekkumise vajadus tõusis eriti teravalt päevakorda **teise** maailmasõja hävingule järgnenud majanduskasvu ajal.“ (Postimees 23.07.2012)

(48) „Küsimus esitati **esimese** maailmasõja eelõhtul, mil pea kogu maailm oli mõnel määral Euroopa kultuuriline ja majanduslik tagahoov.“ (Postimees 24.07.2012)

(64) „Pärast **teist** maailmasõda võtsid nad üle ema väikse toidupoe ning arendasid selle suurketiks.“ (Postimees 28.07.2012)

Ajalehes Sakala leidus pärast 11. juuni otsust maailmasõdade kohta paar näidet, üks suure, teine väikse algustähega. Viimane on siiski juhuslik, kuna muud ajaloosündmused märgitakse endiselt suurtähega.

(70) „Hansalinn Lüneburg elas **Teise** maailmasõja puutumatus üle ja seetõttu on tänaseni säilinud keskaegne linnapilt.“ (Sakala 26.06.2012)

(71) „Miin avastati Veski tänavalt ning tegemist oli tõenäoliselt **teise** maailmasõja ajal sinna jäänud lõhkekehaga.“ (Sakala 30.06.2012)

Eesti Päevalehes ja teistes Ekspress Grupi väljaannetes (Eesti Ekspress, Maaleht, Delfi) kasutatakse maailmasõdu märkides suurt algustähte – nii enne juuniotsust kui ka hiljem.

(72) „Kirjutades **Esimese** maailmasõja järgsest Euroopast, väidab ta, et kahe Mandri-Euroopa impeeriumi kokkukukkumisel tekkinud kord oli probleemne.“ (Eesti Päevaleht 2.06.2012)

(75) „Merejalaväelased tuuakse kohale lennukitega, et „nad ei peaks nädal aega üle ookeani loksuma nagu **Teise** maailmasõja ajal“.“ (Eesti Päevaleht 4.06.2012)

(86) „Jalgpall peegeldab argitasandil hästi **Teise** maailmasõja ajal alguse saanud poliitilisi vastasseise /.../.“ (Eesti Päevaleht 21.06.2012)

(88) „Aperoli retsepti töötasid välja Padova linnas tegutsevad vennad Barbierid juba 1919. aastal. Kuulsaks sai see jook **Teise** maailmasõja lõpul, just siis, kui seda hakati kasutama kokteilides.“ (Eesti Ekspress 22.06.2012)

(90) „Saksamaa nõustus maksma hüvitist veel 80 000 juudile, kellest enamus elas **Teise** maailmasõja üle Nõukogude Liidu territooriumil.“ (Delfi 10.07.2012)

(103) „Edasi näidatakse Suurbritanniat pärast **Teist** maailmasõda, lisaks tutvustatakse riigi peamisi vaatamisväärsusi, alates Big Benist ja lõpetades kahekordsete bussidega.“ (Eesti Päevaleht 24.07.2012)

Erandeid leidub Delfi uudisteportaaalis, lehtede võrguversioonides, harva ka paberikandjal, ent kuna need ei esine järjekindlalt, võib selle taga taas olla pealiskaudne toimetamine või soov artikkel kiiresti üles laadida.

(94) „Tema tänuavaldus fašistide käsilastele „eesti rahva au päästmise“ eest oli järjekordne kinnitus Tallinna ametivõimude sihikindlale müüdidloomisele **teise** maailmasõja sündmuste suhtes /.../.“ (Delfi 18.07.2012)

(97) „Üles pildistatakse ka keldris lebav kohver **teise** maailmasõja aegsete kiivritega.“ (Eesti Ekspress 19.07.2012)

Kaks aastat hiljem tehtud kontrollvaatlus tõestab, et olukord on jäänud samaks, Eesti Päevaleht märgib maailmasõjad endiselt suure algustähega.

(108) „Linateose keskmes on noored Eesti mehed, kes pidid **Teise** maailmasõja ajal valima Saksa või Vene poole vahel.“ (Eesti Päevaleht, 24. juuli 2014, lk 4.)

(101) „Läänemeres on nii **Esimese** kui ka **Teise** maailmasõja aegseid miine /.../.“ (Eesti Päevalehe laupäevaleht LP, 26. juuli 2014, lk 6)

Ajalookultuuri ajakirjas Tuna märgitakse maailmasõjad suure algustähega. Selle ajakirja toimetamiskeel on ülikonservatiivne: senimaani on käigus lühendipunktid, numbrite

liitmisel sõnaga ja numbrite-suurtähtlühendite käänamisel kasutatakse selguse huvides kriipsu, samuti jutumärke organisatsioonide nimede ümber. Tuna toimetaja on Andres Langemets, kes esines Postimehes ka kriitilise sõnavõtuga uue otsuse vastu.

(114) „Riiklike koormiste hulka kuulus riiklik maamaks, mida arvestati sel ajal 1,5 kopikat tiinu kohta aastas, kuid mis suurendati **Esimese** maailmasõja ajal neljakordseks.“ (Tuna 2012, nr 2, lk 128)

(115) „/.../ samuti Rüga värviline puulõige „Kartulivõtt“ (1942) **Teise** maailmasõja aegsest kümnelehelisest mapist /.../.“ (Tuna 2012, nr 2, lk 141)

Tuna 2012. aasta viimases, 4. numbris (arvestatud on ka kvartaliaajakirja väljaandmisele kuluvat toimetamisaega) ei ole põhimõtted muutunud. Suur algustäht ajaloosündmuste puhul on kindel tava.

(117) „Töötas **Teise** maailmasõja ajal NSVL luure- ja julgeolekuorganites, ENSV-s tegi väljapaistva akadeemilise karjääri, jõudes ENSV TA tegevliikmeks, pidas Eesti olemasolu

võtmeks kohandumist Moskva nõudmistega. (Tuna 2012, nr 4, lk 4)

(118) „Periood 1905. aasta ja **Esimese** maailmasõja vahel on ilmselt üks Eesti ajaloo kõige intensiivsema arengu aegu, kus äärmiselt kiiresti muutusid nii olud, hoiakud kui ka sotsiaalsed suhted.“ (Tuna 2012, nr 4, lk 127)

Ajalooajakiri Imeline Ajalugu märkis kuni 2012. aasta juuninumbrini maailmasõjad suurtähega.

(119) „Tuukrid leidsid Briti allveelaeva, mis **Teise** maailmasõja ajal Malta lähedal uppus.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 5)

(123) „Nimelt võitlesid suurriigid 1920. aastatel veel **Esimese** maailmasõja majanduslike tagajärgedega /.../.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 76)

Alates 2012. aasta juulinumbrist hakkas Imeline Ajalugu ajaloosündmusi kirjutama väikese algustähega. Järeldus aasta ja kahe aasta pärast kuni 2014. aasta juulikuuni lubas järeltada, et see tava on lõplikult kinnistunud.

(128) „Rabauli sadamas oli **teise** maailmasõja ajal suur Jaapani laevastik.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 6)

(130) „Albanov loeti **esimeses** maailmasõjas sõjaväeteenistuseks kõlbmatuks ja ta kirjutas memuaare kohutavast ekspeditsioonist /.../.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 29)

(135) „Capone'i hilisemate väidete kohaselt olevat see tekkinud hoopis **esimese** maailmasõja ajal kaitsekraavis lähivõitlust pidades.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 8, lk 19)

(137) „1944. aastal põgenes Ney Eestist ning **teise** maailmasõja järel tegutses ta Ameerikas /.../.“ (Imeline Ajalugu 2013, nr 5, lk 73)

(140) „Kas teljeriigid kaotasid **teise** maailmasõja seetõttu, et nad ei suutnud piisavalt relvi toota?“ (Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 12)

(143) „Soome lahel oli enne **esimest** maailmasõda mitmeid jäämurdjaid.“ (Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 49)

Vabadussõda ~ vabadussõda

Vabadussõda kirjutatakse enne 2012. aasta juuniotsust kõigis vaatluse all olevates väljaannetes suure algustähega.

(145) „Eesti riigipea meenutas **Vabadussõja** soomusronge, kus eestlased ja lätlased sõdisid üheskoos meie maade vabaduse eest.“ (Postimees 5.06.2012)

(146) „Maakaitsepäeval, 23. juunil saab lisaks kell 11 algavale paraadile vaadata kell 9 võidutule süütamist, **Vabadussõjas** langenute mälestamist ja tuletooja medalite kätteandmist Eesti Vabariigi väljakuulutamise mälestusmärgi juures Rüütli platsil.“ (Postimees 10.06.2012)

(178) „Ka täna tähistame oma võidupühana päeva, kui võideti sakslasi, ehkki kogu ülejäänud **Vabadussõda** sõditi hoopis Nõukogude Venemaa vastu.“ (Tuna 2012, nr 2, lk 126)

(180) „Ka Eesti **Vabadussõjas** võttis väejuht Julius Kuperjanov oma pataljoni eraldusmärgiks surnupealuu ristatud säärekontidega /.../.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 10)

Pärast otsust kuni juuli lõpuni vaadeldud allikates on suurtähelise variandi juurde jäänud nii Postimees, Sakala, Päevaleht ja teised Ekspress Grupi väljaanded kui ka ajakiri Tuna.

(161) „Vanematest relvadest on veel esindatud Mosin-Nagant'i viielasuline vintpüss, mis mängis olulist rolli **Vabadussõjas**, ning SKS karabiin /.../.“ (Postimees 25.07.2012)

(163) „Kuulasime ja laulsime seda laulu koos nädalate viisi ja see ajas meid mõtteid vahetama **Vabadussõjast**, koolipoistest sõduritest, armastusest ja patriotismist.“ (Sakala 26.07.2012)

(165) „Muidu juhtub nii nagu minuga, kui üks austerlasest tuttav pidas mulle Tallinna Vabaduse väljakul väikse loengu, et mis asi see **Vabadussõda** Eesti jaoks tegelikult oli.“ (Eesti Päevaleht 22.06.2012)

(166) „Kuid kas saame olla veendunud, et täna mäletame ennekõike Landeswehri lahingut ja **Vabadussõda**?“ (Delfi 23.06.2012)

(179) „Werner Hasselblatt /.../ võitles **Vabadussõjas** Balti pataljoni koosseisus /.../.“ (Tuna 2012, nr 4, lk 73)

Postimehe võrguartiklis ühel korral esinevat väiketähte tuleb pidada kas autori eelistuseks või toimetuse kiirustamiseks.

(158) „Karl Parts kirjutas kunagi mälestusraamatu Eesti **vabadussõjast** ja pani pealkirjaks „Kas võit või surm“.“ (Postimees 2.07.2012)

Ajakiri Imeline Ajalugu ainsa erandina kirjutab **vabadussõda** väikse algustähega.

(183) „Umbes 2000 soomlase saabumine **vabadussõtta** innustas eestlasi – nüüd julgesid ka taluperemehed oma poegi punaste vastu sõtta saata.“ (Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 45)

Talvesõda ~ talvesõda

Jätkusõda ~ jätkusõda

Talvesõda ja **jätkusõda** esineb suure algustähega Postimehes, Päevalehes ja Tunas nii enne otsust kui ka pärast.

(184) „Niinistö meenutas ka **Talvesõda** ja **Jätkusõda** ning nentis, et kuigi Soome väekontingent jäi vastasele arvukuselt alla, siis oli soomlastel üks ülivõimas tugevus: kindel riigikaitsetahe, soov võidelda vaba isamaa eest.“ (Postimees 4.06.2012)

(187) „Osalt juba enne **Jätkusõja** algust elavnes Soome hõimuliikumise ja Akadeemilise Karjala Seltsi tegelaste seas uuesti kujutus Suur-Soomest /.../.“ (Tuna 2012, nr 2, lk 104)

(189) „Juba **Talvesõja** vaherahu ajal taotles abiturient Max Jakobson tööd ajakirjanduses /.../.“ (Tuna 2012, nr 2, lk 135)

(185) „Kevadel on Soome sõlminud Nõukogude Liiduga rahulepingu ja **Talvesõda** on seljataga.“ (Eesti Päevaleht 28.07.2012)

(190) „Võitles vabatahtlikuna **Talvesõjas**, pärast seda asus elama Saksamaale, kust naasis 1941. a. kodumaale.“ (Tuna 2012, nr 4, lk 75)

(191) „Soome külma sõja mälestised on esindatud Porkkala sõjaväebaasiga, mis renditi pärast **Jätkusõda** viiekümneks aastaks Nõukogude Liidule sõjaväebaasiks.“ (Tuna 2012, nr 4, lk 131)

Laulev revolutsioon ~ laulev revolutsioon

Oranž revolutsioon ~ oranž revolutsioon

Araabia kevad ~ araabia kevad

Veebruarirevolutsioon ~ veebruarirevolutsioon

Suur [Prantsuse] Revolutsioon ~ Suur revolutsioon ~ suur revolutsioon

Selle jaotise ajaloosündmusei tajutakse juba erinevalt. Osa väljaandeid võtab neid ümberütlevana, osa suhtub neisse kui ajalooperioodi, mitte -sündmusse. Püsikindlateks ei pea neid ükski ajaleht.

Postimees ja Päevaleht kirjutavad need väiketähga nii enne kui ka pärast keeleteoimkonna otsust, Eesti Ekspressi ja Maalehe kohta otsuse-eelset näidet ei leidunud.

(194) „Viimati oli see arv meil nii suur laulva revolutsiooni päevil.“ (Postimees 7.06.2012)

(196) „Vaadake kas või kommunistide rolli laulva revolutsiooni ajal, mõelge eestlastele, kes võitlesid II maailmasõjas Saksa mundris.“ (Postimees 10.07.2012)

(197) „Eredalt torkab silma, et suurem osa Eesti liicluse esihuligaanidest on sündinud **laulva revolutsiooni** ja taasiseseisvumise ajal.“ (Eesti Päevaleht 4.06.2012)

(200) „Just praegu on aeg, kui nn **laulva** revolutsiooni lapsed lõpetavad ülikoole, kolivad välja ühikatest ja vanematekodudest.“ (Eesti Päevaleht 3.07.2012)

(198) „Mina olen korra **laulvas** revolutsioonis osalenud, järgmisesse ei kavatse mingil juhul ninapidi sisse minna.“ (Maaleht 21.06.2012)

(199) „Sealt ammutatud omavalitsuskogemus, otsustus- ja vastutusvõime, oskus end kehtestada isiksuse ja kollektiivina leidsid rakendamist nii **laulvas** revolutsioonis kui ka Eesti riigi esmases taastamistöös.“ (Eesti Ekspress 29.06.2012)

(201) „Ta viitas ka, et lääs oli **araabia kevade** revolutsioonide taga.“ (Eesti Päevaleht 11.07.2012)

(205) „Saudi Araabia sekkus Bahreinis sõjaliselt, et hoida seal ära **araabia kevad**.“ (Eesti Ekspress 27.07.2012)

Veebruarirevolutsiooni kohta leidus näide Imelise Ajaloo 2014. aasta juulinumbris.

(208) „/.../ aasta varem oli ta pealt näinud, kuidas **veebuarirevolutsioonist** ja viinast joobunud madrused ja kütjad oma endisi ohvitseride tapseid.“ (Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 43)

Erandid on Eesti Päevalehes ilmunud Linnar Priimäe artikkel, kus ta põhjendab, miks tuleks edaspidigi eelistada suurt algustähte, ja sama lehe uudis, kus suur algustäht on juhuslik.

(202) „Iga revolutsiooni võib pidada suureks, kuid üksnes **Suur Revolutsioon** algas 1789 Prantsusmaal.“ (Eesti Päevaleht 25.07.12)

(203) „Mõnigi revolutsioon läks lauluga, läks lauluga... aga ainult **Laulev** revolutsioon leidis aset 1980/90. aastate vahetusel Eestis.“ (Samas)

(207) „Lähtutakse kolmest põhiteemast: **Araabia kevad**, endise Nõukogude bloki revolutsioonid ning praegune vasakradikaalsus ja anarhistlikud liikumised.“ (Eesti Päevaleht 28.07.2012)

Juuniküüditamine ~ juuniküüditamine

Juuniküüditamine esines kaks korda ajalehes Postimees ja see on kirjas väikse algustähega.

(209) „Peale Eesti meenutati 71 aasta eest aset leidnud **juuniküüditamist** ka Lätis ja Leedus.“ (Postimees 14.06.2012)

(210) „Tartus algab **juuniküüditamise** 71. aastapäeva kõnekoosolek kell 10.30 Põhikooli pargis /.../.“ (Tartu Postimees 14.06.2012)

Lahesõda ~ lahesõda

Lahesõjast tehti allikatest juttu ainult Eesti Päevalehes, 2012. aasta juunis kirjutati see suurtähega, kaks aastat hiljem väiketähega.

(211) „/.../ kuid osalenud ka näiteks **Lahesõjas** ja Euroopa piirkonnas toimuvates konfliktides.“ (Eesti Päevaleht PL 13.06.12)

(212) „Näiteks esimese **lahesõja** ajal viis 300 dollarit maksnud miin rivist välja USA dessantaluse USS Tripoli /.../.“ (Eesti Päevalehe laupäevaleht LP, 26. juuli 2014, lk 6)

Kolmekümneaastane sõda ~ kolmekümneaastane sõda

Kolmekümneaastane sõda esineb ainult korra, Imelises Ajaloos. Number ilmus enne juuniotsust ja siis kirjutati selles ajakirjas algustäht veel suurelt, nagu reegel ette nägi.

(213) „1624. aastal, mil Euroopa vürstide kodasid raputas **Kolmekümneaastane** sõda, võeti Kepleriga uuesti kontakti.“ (Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 59)

Pärtliöö ~ pärtliöö

Pärtliööd mainitakse ajakirjanduses harva. Vaadeldavate väljaannete seas olid ainsad näited Imelise Ajaloo ajakirjas, ikka väiketähelisena.

(215) „Lisaks peab kuningas maksma hüvitist kõigi **pärtliöö** ohvrite eest“. (Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 37)

(216) „Pärast **pärtliööd** on suhted hugenottide ja kuningakoja vahel külmad kui jää.“ (Samas, lk 38)

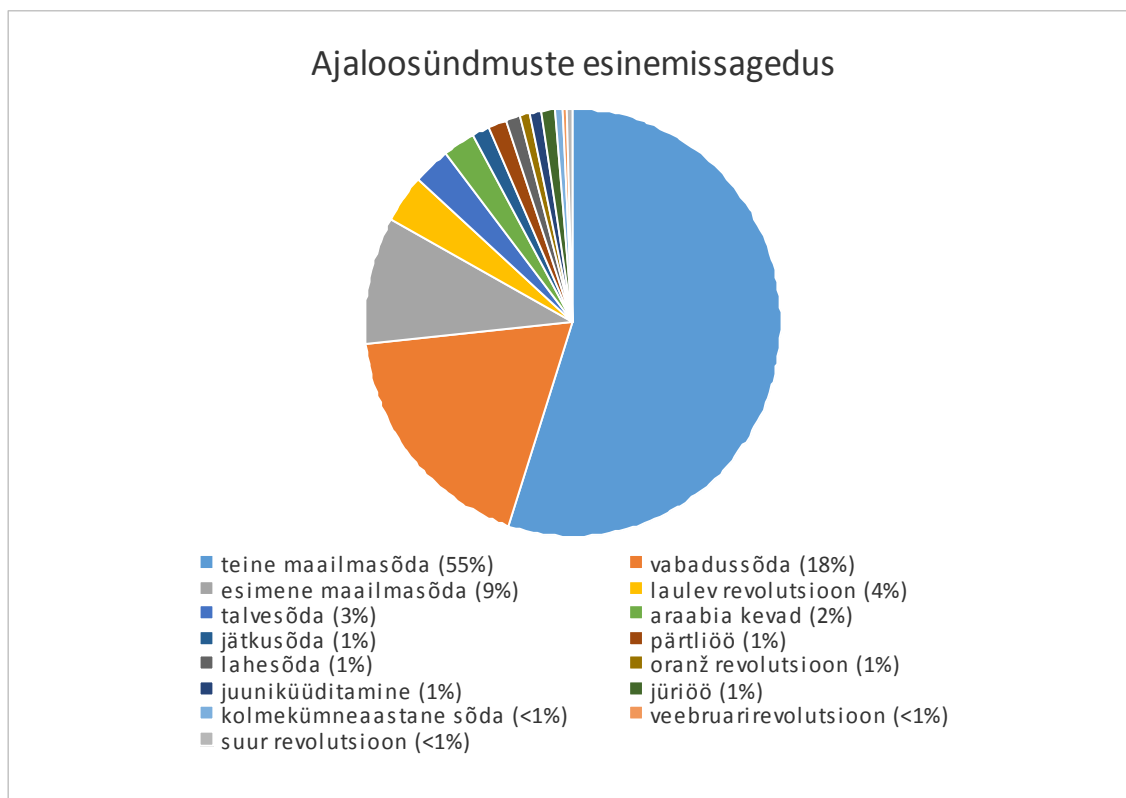
Jüriöö ülestõus ~ jüriöö ülestõus

Jüriöö ülestõus tuleb jutuks kaks korda. Linnar Priimägi kaitseb suurt algustähte Eesti Päevalehe arvamuskirjanduses ja Tuna kirjutab selle suurtähega, nagu selles ajakirjas jätkuvalt tavaks on.

(217) „Aasta-aastalt kordub jüriöö, kuid pelgalt üksainus, 1343. aasta **Jüriöö** väärrib mälestussammast.“ (Eesti Päevaleht 25.07.2012)

(218) „Vähemasti krooniku sõnul tõid eestlased 1343. aastal toimunud **Jüriöö** ülestõusu ühe põhjusena välja /.../.“ (Tuna 2012, nr 4, lk 17)

Rohkem algustähe seisukohast huvi pakkuvaid ajaloosündmuste nimetusi läbi vaadatud tekstides ei esinenud. Ülevaatliselt on esinemissageduse andmeid võimalik näidata sektordiagrammiga (joonis 1).

Joonis 1. Ajaloosündmuste nimetuste esinemissagedus valimi tekstides.

Ajalehtede-ajakirjade näiteid rühmitades selgus, et nn püsikindlate ajaloosündmuste esitäre-muudatusega on kaasa läinud üks ajakiri, Imeline Ajalugu, kus uut keelereeglit rakendatakse otsuse tegemisele järgnenud kuust senimaani. Postimehes, Sakalas, Eesti Päevalehes, Eesti Ekspressis, Maalehes, Delfi uudisteportaalis ja ajakirjas Tuna soovitus omaks ei ole võetud. Paber-Postimehe arvamusrubriikides säilitatakse autori kirjaaru.

Kokkuvõte

Käesolevas bakalaureusetöös on vaadeldud, kuidas on omaks võetud Emakeele Seltsi keeleteoimkonna soovitatud reegel märkida ajaloosündmused väikese algustähega.

Algustäheortograafia käsitleb suure ja väikese algustähe opositsiooni. Nende vastandus on võimalik neis keeltes, mis kasutavad suur- ja väiketähti sisaldavat tähestikku. Suurtähest kujunes esmalt lõigu või lause alguse ning hiljem nimede markeerija. Nüüdseks on suure algustähe kasutusvaldkond komplitseerunud. Peale lause alguse ja nime tähistatakse suurtähega emfaasi (ülimussuurtäht, personifitseeriv suurtäht, viisakussuurtäht) ning nimetuste ametlikkust, samuti pealkirju ja asenimesid.

Mõnes objektirühmas kasutatakse suurtähte nimetuse püsikindluse tähistamiseks. Enamikku ajaloos toimunud sündmusi ja perioode märgivad ajaloolased väiketähega, ent osa nende tarvitusest nimetada ajaloosündmusi esisuurtähega on jõudnud üldkohustuslikku ortograafiasse, mida saab selgitada püsikindluse taotlusega. Sealjuures on jäänud ajaloosündmuse mõiste piiritlemata ning püsikindlate nimetuste loetelu koostamata.

Ajaloosündmuste nimetusi asuti reeglistama aastast 1935, kui soovitati kasutada läbivat suurtähte rõhutamaks nende pärisnimelisust või kui see oli tarvilik vältimaks segiminekut. Tava kirjutada suure algustähega ainult esimene sõna tekkis sõjajärgsetel aastatel (*Teine maailmasõda*, *Jüriöö ülestõus*, *Verine pühapäev*). See kirjutusviis on püsinud kaua. Nii kehtis 2012. aasta juunini õigekirjajuhis: 1) ajaloosündmusi nimetatakse enamasti üldnimeliselt; 2) nimetuse püsikindluse näitamiseks kasutatakse esisuurtähte; 3) ajaloosündmuste nimed kirjutatakse läbiva suurtähega, liigisõna väikesega.

Siinses töös on vaatluse all keeleteoimkonna katse esitähed valikut reformida. 2012. aasta 11. juuni väiketähe-otsust käsitletakse alates selle esialgsest väljakuulutamisest kuni täiendatud juhise sõnastamiseni 16. novembril 2012 ja kehtestamiseni 2013. aasta 20. jaanuaril. Eraldi on uuritud selle otsuse vastukaja: nii avalikkuse reaktsiooni kui ka

ajakirjanduse retseptsiooni. Sõna võtsid kooliõpilased ja elupõlised toimetajad, arvamust avaldasid õppejõud ja kõige kaalukamalt ka ajaloolased ise, kelle ainevalda nimetatud otsus enim puudutas.

Kuna kõige kiiremini on võimalik muutusi rakendada ajakirjanduses, koguti bakalaureusetöö näitematerjal sealt: ajakirjadest Tuna ja Imeline Ajalugu, ajalehtedest Postimees ja Eesti Päevaleht, mõlema lehe võrguversioonist (Eesti Päevalehe võrguversioonis tulid päringuga välja ka vasted Eesti Ekspressi, Maalehe ja Delfi arhiividest) ning maakonnalehest Sakala.

Ajalehed töötati läbi kahe kuu lõikes: 1. juunist kuni 31. juulini 2012, eraldi jälgiti esinemust enne ja pärast 11. juuni otsust. Ajakirjade puhul tehti valik kuni juunikuuni, viimane kaasa arvatud (kvartaliajakiri Tuna nr 2, kuuajakiri Imeline Ajalugu nr 6), ja pärast juunit (Tuna nr 4, Imeline Ajalugu nr 7 ja 8).

Algustähe seisukohast huvi pakkuvate ajaloosündmustega näitelauseid kogunes läbi vaadatud tekstidest 218, eri nimetusi tuli kokku 15.

Variatiivsuse ja esinemissageduse järgi võib saadud materjali jaotada järgmiselt: *Teine ~ teine maailmasõda* 116 korda (55%); *Vabadussõda ~ vabadussõda* 39 korda (18%); *Esimene ~ esimene maailmasõda* 20 korda (9%); *Laulev ~ laulev revolutsioon* 8 korda (4%); *Talvesõda* 6 korda (3%); *Araabia ~ araabia kevad* 5 korda (2%); *Jätkusõda* 3 korda (1%); *pärtliöö* 3 korda (1%); *Lahesõda ~ lahesõda* 2 korda (1%); *oranž revolutsioon* 2 korda (1%); *juuniküüditamine* 2 korda (1%); *Jüriöö* 2 korda (1%). *Kolmekümneaastane sõda*, *veebruari revolutsioon* ja *Suur Revolutsioon* esinesid 1 kord ja nende sagedus on väiksem kui 1%.

Tööd alustades esitati hüpotees, et n-ö püsikindlate ajaloosündmuste nimetuste kirjutamine läbiva väiketähega ei ole ajakirjade ja ajalehtede toimetustes poolehoidu leidnud. Pärast materjali kogumist, rühmitamist ja vaatlemist jõuti tulemuseni, et alates 2012. aasta juunikuust kasutab väiketähist kirjutusviisi ainult üks ajakiri – Imeline Ajalugu. Teised uuritud väljaanded pole toimetamispõhimõtteid muutnud. Väikest algustähte esineb juhuslikult või kui aktsepteeritakse autori eelistust (Postimehe arvamuskogudes). Niisiis on kinnitust saanud hüpotees, et põhireeglit märkida ajaloosündmusi väikese algustähega ei järgita.

Kirjandus

- Ajaloolased* 2012 = Ajaloolased: ärme kirjuta ajaloosündmusi väikese tähega. – Postimees, 28. august 2012; <http://arvamus.postimees.ee/953638/ajaloolased-arme-kirjuta-ajaloosundmusi-vaikese-tahega>. Vaadatud 31.08.2014.
- Aljas, Riin* 2012. Ajaloolased protestivad väikese tähe vastu. – Eesti Päevaleht, 29. august 2012; <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/ajaloolased-protestivad-vaikese-tahe-vastu.d?id=64885414>. Vaadatud 31.08.2014.
- Eesti keel sai kolm olulist uuendust* 2012. – Postimees, 16. juuli 2012; <http://www.postimees.ee/908756/eesti-keel-sai-kolm-olulist-uuendust>. Vaadatud 31.08.2014.
- EKG* 1993. Eesti keele grammatika II. Lisa: Kiri. Tallinn: ETA Keele ja Kirjanduse Instituut. Lk 323–425.
- EKK* 2007 = Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross. Eesti keele käsiraamat. 3., täiend. tr. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ereht, Tiiu* 2002. Eesti keelekorraldus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Juhtkiri* 2012. Võibolla ültse õieti. – Postimees, 19. juuli 2012; <http://arvamus.postimees.ee/912464/juhtkiri-voibolla-ultse-oieti>. Juhtkiri. Vaadatud 31.08.2014.
- Keeletoimkonna otsus 11.06.2012* = Ajaloosündmuste algustäheortograafia. Emakeele Seltsi keeletoimkonna otsus. Emakeele Selts; http://www.emakeeleselts.ee/otsused/ES-keeletoimkond_Ajaloosyndmuste_nimetuste_algustxheoigekiri_11.06.12.pdf. Vaadatud 31.08.2014.
- Keeletoimkonna otsus 16.11.2012* = Ajaloosündmuste nimetuste õigekiri. Emakeele Selts; http://www.emakeeleselts.ee/otsused/Otsus-AJALOOSYNDMUSED-16.11.12-20.01.13_VEEBI.pdf. Vaadatud 31.08.2014.
- Keeletoimkonna otsused* 2012. – Keelesäuts, 16.07.2012. Vikerraadio; http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1841051. Kuulatud 31.08.2014.
- Kerge, Krista* 2012. Uued normid. – Keelesaade, 9.09.2012. Vikerraadio; http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1872251; Uued normid 2. – Keelesaade, 16.09.2012. Vikerraadio; http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1874271. Kuulatud 31.08.2014.

- Kolga, Triin* 2013. Külmsõda, kasvõi teine maailmasõda ehk Mis toimub eesti keeles? – Õpetajate Leht, 14. märts 2013; <http://opleht.ee/4181-kulm-soda-kasvoi-teine-maailmasoda-ehk-mis-toimub-eesti-keeles/>. Vaadatud 31.08.2014.
- Kund, Oliver* 2012a. Emakeeleõpetaja: keeleuuendus nõuab kindlasti harjumist. – Postimees, 16. juuli 2012; <http://www.postimees.ee/909100/emakeeleopetaja-keeleuuendus-nouab-kindlasti-harjumist>. Vaadatud 31.08.2014.
- Kund, Oliver* 2012b. Lugejad: paljud eesti keele reeglid on häirivad. – Postimees, 17. juuli 2012; <http://www.postimees.ee/910118/lugejad-paljud-eesti-keele-reeglid-on-hairivad>. Vaadatud 31.08.2014.
- Kund, Oliver* 2012c. Keeleteadlane: muutsime keelereegleid, et need inimestest ei kaugeneks. – Postimees, 19. juuli 2012; <http://www.postimees.ee/911702/keeletheadlane-muutsime-keelereegleid-et-need-inimestest-ei-kaugeneks>. Vaadatud 31.08.2014.
- Kõverjalg, Hanna-Stina* 2010. Tartu linna toitlustusettevõtete nimed. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut, eesti keele osakond.
- Langemets, Andres* 2012. Andres Langemets: salaja tehtud nuriotsus. – Postimees, 23. juuli 2012; <http://arvamus.postimees.ee/915662/andres-langemets-salaja-tehtud-nuriotsus>. Vaadatud 31.08.2014.
- Leemets, Tiina* 2007. Tundkem nimesid. – Õiguskeel 4, lk 4; http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tiina_leemets._tundkem_nimesid.pdf. Vaadatud 31.08.2014.
- Must, Merle* 2012. Viis sajandit eesti kirjakeelt. – Eesti Päevaleht, 23. juuli 2012; <http://epl.delfi.ee/news/eesti/viis-sajandit-eesti-kirjakeelt?id=64711148>. Vaadatud 31.08.2014.
- Must, Merle* 2013. Muutuvad keelenormingud ja nende rakendamine ajalehekeeles. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut, eesti keele osakond.
- Mäekivi jt* 2013 = Mäekivi, Helika, Argo Mund, Tuuli Rehema. Õigekirjutuse näpunäiteid. Tartu: Keelehooldekeskus.
- Mäekivi, Helika* 2012. Nüüdsest võime kirjutada *teine maailmasõda*. Päevakera; <http://www.paevakera.ee/blog/nuudsest-voime-kirjutada-teine-maailmasoda>. Vaadatud 31.08.2014.
- Piirimäe, Helmut* 2012. Lahing suure algustähe ümber. – Keelekaitaja. Eesti Keele Kaitse Ühingu kogumik 11/12, lk 33–36.

- Priimägi, Linnar* 2012. Linnar Priimägi: Keelevabaduse viljad. – Eesti Päevaleht, 25. juuli 2012; <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/linnar-priimagi-keeleabaduse-viljad.d?id=64725554>. Vaadatud 31.08.2014.
- Pärn, Malle* 2013. Sõda pühaduse vastu. – Sirp, 19.12.2013; http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=20370:2013-12-19-14-57-41&catid=11:varia&Itemid=16. Vaadatud 31.08.2014.
- Saari, Henn* 1974. Algustähe ja jutumärkide reeglistamise alused. – Keel ja Kirjandus 11, lk 649–660.
- Sutrop* 2012. Sutrop: eesti keele uuendamise korda tuleb muuta. – Postimees, 18. juuli 2012; <http://www.postimees.ee/911568/sutrop-eesti-keele-uuendamise-korda-tuleb-muuta>. Vaadatud 31.08.2014.
- Valgma, Johannes, Nikolai Remmel* 1970. Eesti keele grammatika. Käsiraamat. 2. tr. Tallinn: Valgus.
- VÕS* 1953 = Väike õigekeelsuse sõnaraamat. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ÕS* 1960 = Õigekeelsuse sõnaraamat. Toim. E. Nurm, E. Raiet ja M. Kindlam. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ÕS* 1976 = Õigekeelsussõnaraamat. Toim. R. Kull ja E. Raiet. Tallinn: Valgus.

First letter orthography of historical event names: rules and usage on the example of press. Summary

This Bachelor's thesis examines how people have accepted the rule of using the lower case for the names of historical events. The rule was proposed by the language board of the Mother Tongue Society (Emakeele Selts).

The thesis covers in detail the decision of June 11 2012, its updated version of November 16 2012, and the final version, made public in January 20 2013. The thesis gives a comprehensive overview of the reactions in and by the press that followed the initial decision. Students, teachers, lifelong editors and also historians offered their opinions; the latter being most vocal, as their field of research was affected directly by the aforementioned decision.

The material for analysis, i.e the examples of usage, was collected from the magazines *Tuna* and *Imeline Ajalugu* (Wonderful History), national dailies *Postimees* and *Eesti Päevaleht*, both from paper and online versions, and Viljandi County newspaper *Sakala*. The online search in the archive of *Eesti Päevaleht* provided samples of usage from *Eesti Ekspress*, *Maaleht* and *Delfi*.

The data was gathered from newspapers published between June 1 until July 31 2012. Occurrence before and after the decision was adopted on 11 June was observed separately. In case of magazines, the selection contained issues published until the month of June, including the last issue (the quarterly *Tuna* No. 2, the monthly *Imeline Ajalugu* No. 6), and after June (*Tuna* No. 4, *Imeline Ajalugu* No. 7 and 8).

The processed texts contained a total of 211 references to historical events that interested the author of this thesis from the aspect of their first letter orthography; and there were a total of 15 different names. Based on variety and frequency of occurrence, these can be divided as follows: *Teine ~ teine maailmasõda* (the Second World War) 116 times (55%); *Vabadussõda ~ vabadussõda* (the War of Independence) 39 times (18%); *Esimene ~ esimene maailmasõda* (the First World War) 20 times (9%); *Laulev ~ laulev revolutsioon* (the Singing Revolution) 8 times (4%); *Talvesõda* (the Winter War)

6 times (3%); *Araabia ~ araabia kevad (the Arab Spring)* 5 times (2%); *Jätkusõda (the Continuation War)* 3 times (1%); *pärtliöö (the St. Bartholomew's Day massacre)* 3 times (1%); *Lahesõda ~ lahesõda (the Gulf War)* 2 times (1%); *oranž revolutsioon (the Orange Revolution)* 2 times (1%); *juuniküüditamine (June Deportation)* 2 times (1%); *Jüriöö (St. George's Night)* 2 times (1%). *Kolmekümneaastane sõda (the Thirty Years' War)*, *veebuarirevolutsioon (the February Revolution)* and *Suur Revolutsioon (the French Revolution)* both appeared only once and their frequency is less than 1%.

The initial hypothesis of the author was that the proposal to use lowercase for the names of so-called familiar historical events has not found approval among the editorial boards of magazines and newspapers. After analyzing the samples collected from newspapers and journals, a clear division emerged: as of June 2012 only one magazine – *Imeline Ajalugu* – is utilizing the lowercase orthography. The other analysed publications had not changed their editing principles. Lowercase first letters appear at random or if the specific author's preference is accepted (in the opinion articles in *Postimees*). Thus, the hypothesis was confirmed that the fundamental rule of writing historical events with a lowercase first letter is not being followed.

Lisa. Ajaloosündmuste nimetused ajalehtedes ja ajakirjades

Siin on kirjas kõik näited ajaloosündmuste nimetuste kohta allikmaterjalist kogutud ajakirjandustekstides, mis on ilmunud enne ja pärast Emakeele Seltsi keeleteimkonna otsust. Kuna eri nimetusi on vähe, on näited järjestatud nimetuste kaupa.

Esimene maailmasõda ~ esimene maailmasõda

Teine maailmasõda ~ teine maailmasõda

(1) „/.../ milliseks oleksid paljude Eesti inimeste elud kujunenud siis, kui näiteks Rootsi oleks keeldunud **Teise** maailmasõja ajal meie paadipõgenikest?“ (Postimees (PM) 2.06.12. Ennasttäis kurtus. <http://arvamus.postimees.ee/862780/juhtkiri-ennasttais-kurtus>.)

(2) „Enne **Esimest** maailmasõda toimunud haritlaste massilist lahkumist Venemaale nimetas Jaan Tõnisson „rahvuslikuks aadrilaskmiseks“. (PM 2.06.12. Rein Veidemann. Rahvuslik aadrilask. <http://arvamus.postimees.ee/862784/rein-veidemann-rahvuslik-aadrilask>.)

(3) „Rahvaste enesemääramisõigus, iseseisvus, aga ka inimeste võrdsus ja diskrimineerimise keeld sõnastati inimkonna toonaseks suurima sõja, **Esimese** maailmasõja ajal ja järel.“ (PM 2.06.12. Ilves rõhutas Eesti kodakondsuse suurt väärtust. <http://www.postimees.ee/863284/ilves-rohutas-eesti-kodakondsuse-suurt-vaartust->.)

(4) „Väiksem (272 kg) sai kahjustada **Teise** maailmasõja ajal ja kõlas mõra tõttu plekiselt.“ (Tartu Postimees (TPM) 3.06.12. Raimu Hanson. Tartus heliseb uus kirikukell. <http://tartu.postimees.ee/863754/tartus-heliseb-uus-kirikukell>.)

(5) „Näidend on noortele näitlejatele tõeline avastus: selle tegevus käib **Teise** maailmasõja ajal /.../.“ (PM 5.06.12. Boris Tuch. Lavakunstikoolist tuleb välja 25. lend noori näitlejaid, lavastajaid ja dramaturge. <http://www.postimees.ee/866274/lavakunstikoolist-tuleb-valja-25-lend-noori-naitlejaid-lavastajaid-ja-dramaturge>.)

(6) „Jaapan ja Venemaa pole pärast **Teist** maailmasõda suutnud sõlmida rahulepingut, mis lõpetaks senini lahendust ootava territoriaalvaidluse nelja saare üle, mida Venemaal tuntakse Lõuna-Kuriilidena ja Jaapanis Põhjaterritooriumina.“ (PM 6.06.12. Venemaa

on nõus vaid eeltingimusteta läbirääkimistega.
<http://www.postimees.ee/867088/venemaa-on-nous-vaid-eeltingimusteta-labiraakimistega>.)

(7) „Väljapanekus esindatud tehnika pärineb aastatest 1930 kuni 1960 ning suurem osa sellest oli erinevate riikide relvastuses **Teises** maailmasõjas.“ (PM 6.06.12. Viimsis avati Eesti sõjamuuseumi rasketehnikanäitus.
<http://tallinncity.postimees.ee/867448/galerii-viimsis-avati-eesti-sojamuuseumi-rasketehnikanaitus>.)

(8) „Viimase saja aasta jooksul aset leidnud näidetena võib välja tuua rublatsooni ja Jugoslaavia lagunemise 1990ndate alguses, Tšehhi ja Slovakkia rahaliidu lagunemise 1993. aastal ning **Esimese** maailmasõja järgse Austria-Ungari rahaliidu lagunemise 1919. aastal.“ (PM 7.06.12. Kristjan Tamla. 10 000 eurot elaniku kohta.
<http://arvamus.postimees.ee/868782/kristjan-tamla-10-000-eurot-elaniku-kohta>.)

(9) „Otsustades välisteenistuse biograafilise leksikoni nappide ridade järgi, hoidis Karl Sepp pärast **Teist** maailmasõda madalat profiili /.../.“ (PM 9.06.12. Allan Käro. Üks küsimusi tekitav spioonilugu. <http://arvamus.postimees.ee/870414/allan-karo-uks-kusimusi-tekitav-spioonilugu>.)

(10) „Kõik eestlased, kes siit **Teise** maailmasõja ajal lahkusid ja lõid endale paremad tingimused – ma nägin, kuidas see toimus säästmisega.“ (PM 9.06.12. Priit Pullerits. Ardo Hansson: soovin, et mu lapsed kasvaksid Eestis.
<http://majandus24.postimees.ee/869452/ardo-hansson-soovin-et-mu-lapsed-kasvaksid-eestis>.)

(11) „Tavaliselt on Kefalonia turismindust toitnud britt, keda tõmbab saarele Louis de Bernières' klassikaline bestseller „Kapten Corelli mandoliin“, mille tegevus leiab aset **Teise** maailmasõja aegse okupatsiooni päevil.“ (PM 10.06.12. Kerin Hope. Kreekas napib suvitajaid. <http://majandus24.postimees.ee/871468/kreekas-napib-suvitajaid>.)

(12) „Yad Vashem on peamine muuseum Iisraelis, mis mälestab kuute miljonit juuti, kes tapeti natside võimuloleku ajal **Teises** maailmasõjas.“ (PM 11.06.12. Iisraeli holokausti muuseumist leiti Hitlerit toetav grafiti.
<http://www.postimees.ee/872188/iisraeli-holokausti-muuseumist-leiti-hitlerit-toetav-grafiti>.)

(13) „Tallinna Tehnikakõrgkooli arhitektuuri ja keskkonnatehnika teaduskonna diplomandi Jakob Jõgisuu diplomitöö mõttetavik on suunatud Tartu kesklinna enne **Teist** maailmasõda hoonestatud jõeäärsetele kvartalitele.“ (PM 11.06.12. Tiit Sild. Veel

üks visioon Emajõe kallastest. <http://tartu.postimees.ee/872528/tiit-sild-veel-uks-visioon-emajoe-kallastest>.)

(14) „Tõsi, nii suures koguses ei ole pärast **Teist** maailmasõda vesilennukeid Tallinna lähel nähtud,“ mainis Eesti Meremuuseumi direktor Urmas Dresen.“ (PM 12.06.12. Urmas Tooming. Tänavustel merepäevadel võib näha kümnet vesilennukit. <http://tallinncity.postimees.ee/873852/tanavustel-merepaevadel-voib-naha-kummet-vesilennukit>.)

(15) „Kuid sealjuures tuleb arvestada ka seda, et „Kevade“ Visaku prototüüp Gustav Voltska (sündinud 1885 Eerikvere külas, langenud **Esimeses** maailmasõjas 1914 Varssavi lähedal) olevat olnud kooli ajal paks poiss, kellel ikka ühes käes leib ja teises pekitükk.“ (TPM 13.06.12. Raimu Hanson. „Kevade“ prototüübid väärivad parimat. <http://tartu.postimees.ee/874752/kevade-prototuubid-vaarivad-paremat>.)

(16) „1923.–1940. aastatel püsis rahvaarv stabiilsena, ent pärast **Teist** maailmasõda vähenes rahvastik ligi kümnendiku.“ (PM 13.06.12. Statistikaamet prognoosib rahvaarvu vähenemist. <http://www.postimees.ee/874788/statistikaamet-prognoosib-rahvaarvu-vahenemist>.)

(17) „Sõjaväelase sõnul on praegu lahtine, kes saab Assadi järel võimule selles **Esimese** maailmasõja järel Briti ja Prantsuse koloniaalvõimude järel suvaliselt tõmmatud piiridega loodud riigis.“ (PM 14.06.12. Iisraeli sõjaväelane: Süüria pärast võib puhkeda uus külm sõda. <http://www.postimees.ee/875846/iisraeli-sojavaelane-suuria-parast-voib-puhkeda-uus-kulm-soda>.)

(18) „Et tema venelasest isa Nikolai oli sõjaväehvitser, kes **Teises** maailmasõjas lausa Berliini all sõdis, ei jäädud kusagile pidama kauemaks kui kaheks aastaks.“ (PM 16.06.12. Britt Rosen. Magus Nadja. <http://naine24.postimees.ee/877016/magus-nadja>.)

(19) „Tehumardi öölahing oli üks **Teise** maailmasõja veriseimaid lahinguid Saaremaal.“ (PM 16.06.12. Vabadusvõitlejad avavad Tehumardi öölahingu paigas mälestuskivi. <http://www.postimees.ee/878770/vabadusvoitlejad-avavad-tehumardi-oolahingu-paigas-malestuskivi>.)

(20) „Maria Mälksoo: Asi pole kitsas vaates, vaid täiesti objektiivselt Balti riikide kahekordselt ebamugavas olukorras, kui me räägime **Teisest** maailmasõjast.“; „Toomas Hiio: /.../ Enamik neist on siia sattunud pärast **Teist** maailmasõda või on nende lapsed.“ (PM 17.06.12. Mälupoliitika – mis see on ja kas seda on vaja juhtida? <http://arvamus.postimees.ee/877990/malupoliitika-mis-see-on-ja-kas-seda-on-vaja-juhtida>.)

- (21) „Ta rõhutas, et pagulaspäev ning põgenike-temaatika peaks eestlaste jaoks oluline olema, kuna **Teise** maailmasõja järel võeti Eesti pagulased paljudes riikides hästi vastu. (PM 20.06.12. Urmas Neeme. Pagulaspäeval kutsuti pagulasi märkama ja abistama. <http://www.postimees.ee/882952/pagulaspaeval-kutsuti-pagulasi-markama-ja-abistama>.)
- (22) „Näiteks Saaremaa ja Hiiumaa on mänginud juba enne **Teist** maailmasõda ning uue iseseisvuse ajal.“ (TPM 21.06.12. Marii Kangur. Tamme staadionil astub Tartumaa Tallinna vastu. <http://tartu.postimees.ee/884534/tamme-staadionil-astub-tartumaa-tallinna-vastu>.)
- „Dombrovskis andis 1. juunil juutide esindajate soovil justiitsministeeriumile käsu moodustada töörühm, mis koostaks nimistu juudi usu- ja vabaühendustele enne **Teist** maailmasõda kuulunud kinnisvarast.“ (PM 22.06.12. Dombrovskis rahuldab ministri tagasiastumispalve. <http://www.postimees.ee/884664/dombrovskis-rahuldab-ministri-tagasiastumispalve>.)
- (23) „Eriti tõsine on Kaivo-oja sõnul suur tööpuudus noorte seas – ta meenutas seda, kuidas tööpuudus mõjutas arenguid **Teise** maailmasõja eelsel Saksamaal.“ (PM 22.06.12. Alo Raun. Tulevikuteadlane: robotid noolivad üha enam töökohti. <http://arvamus.postimees.ee/885050/tulevikuteadlane-robotid-noolivad-uha-enam-tookohti>.)
- (24) „Sloveenia endised kommunistlikud partisanid, kes **Teise** maailmasõja ajal natside vastu sõdisid, olid täna vihased valitsuse keelu pärast, mis ei luba neil iseseisvuse tähistamisel osaleda.“ (PM 23.06.12. Sloveenia sõjaveterane vihastab iseseisvuspäeval osalemise keeld. <http://www.postimees.ee/885824/sloveenia-sojaveterane-vihastab-iseseisvuspaeval-osalemise-keeld>.)
- (25) „Sakslased olid siis juba enne **Teist** maailmasõda ostnud kokku üle maailma volframijääke – ka Lõuna-Ameerikast, igalt poolt.“ (PM 30.06.12. Toomas Mattson. Heldur Tõnisson: olen ikka vaadanud, kus on rohi rohelisem. <http://www.postimees.ee/892094/heldur-tonisson-olen-ikka-vaadanud-kus-on-rohi-rohelisem>.)
- (26) „Üldiselt suhtusid soomlased **Teise** maailmasõja ajal Eestisse mõistvalt ja sümpaatiaga, kuid riikliku poliitika ja ametlike suhete tasandil ei olnud toetuse osutamine nii lihtne.“ (PM 1.07.12. Arti Hilpus. Soome survestas Natsi-Saksamaad Eesti küsimuses. <http://arvamus.postimees.ee/893188/arti-hilpus-soome-survestas-natsi-saksamaad-estti-kusimuses>.)

- (27) „Avaldatud dokumendid pakuvad kinnitust, et Soome riiklikud esindajad väljendasid **Teise** maailmasõja ajal sakslastele korduvalt ja üsna kõrgel tasandil oma muret Balti rahvaste ja eriti eestlaste tuleviku üle /.../.“ (Samas.)
- (28) „Enne **Teist** maailmasõda elasid saartel kalurid.“ (PM 7.07.12. Jaapan kaalub vaidlusaluste saarte äraostmist. <http://www.postimees.ee/900604/jaapan-kaalub-vaidlusaluste-saarte-araostmist>.)
- (29) „/.../ kuid sündmust varjutab **Esimese** maailmasõja aegsete saksa sõjahaudade rüvetamine Prantsusmaal.“ (PM 8.07.12. Prantsusmaal rüvetati saksa sõjahaudu. <http://www.postimees.ee/900866/prantsusmaal-ruvetati-saksa-sojahaudu>.)
- (30) „Kalmistule on maetud 12 000 **Esimeses** maailmasõjas langenud sõdurit, enamasti sakslased.“ (Samas.)
- (31) „Sellest võiks järeldada, et värava lugemine oli kättemaksuks Saksamaa tegudele **Teises** maailmasõjas.“ (PM 9.07.12. TOP5: suurimad kohtunike prohmkad väravate lugemisel. <http://sport.postimees.ee/902158/top5-suurimad-kohtunike-prohmakad-varavate-lugemisel>.)
- (31) „Keraamik Priit Allase laudalaka kolu hulgast tuli päevavalgele sadu lehekülgi **Teise** maailmasõja aegseid saksakeelseid dokumente /.../.“ (TPM 11.07.12. Martin Pau. Pööning peitis Saksa armee pabereid. <http://tartu.postimees.ee/903578/pooning-peitis-saksa-armee-pabereid>.)
- (33) „Kohus on Euroopa **Teise** maailmasõja järgse suurima massimõrva kuulutanud genotsiidiks.“ (PM 11.07.12. Bosnias mälestatakse Srebrenica massimõrva. <http://www.postimees.ee/903854/bosnias-malestatakse-srebrenica-massimorva>.)
- (34) „Boeingi veebilehe sõnul oli lennuk Douglas DC3, mis tegi oma esimese lennu 1935. aastal ja kasutati **Teise** maailmasõja ajal.“ (PM 12.07.12. Mauritaania pealinnas kukkus alla sõjalennuk. <http://www.postimees.ee/905392/mauritaania-pealinnas-kukkus-alla-sojalennuk>.)
- (35) „Kommunistide liider Vladimir Voronin hoiatas oma vaenlasi, et eelnõu võib Moldova ühiskonnas lõhe tekitada, sest paljud inimesed väärtustavad siiani kommunismiaega ja võitlesid **Teises** maailmasõjas selle sümbolite all.“ (PM 12.07.12. Moldova parlament keelustas sirbi ja vasara. <http://www.postimees.ee/905842/moldova-parlament-keelustas-sirbi-ja-vasara>.)
- (36) „Stalin liidendas ala **Teise** maailmasõja ajal Nõukogude Liiduga.“ (Samas.)
- (37) „/.../ majandusajakirjanik Paul Mansoni artikkel The Guardianis, kus ta väitis, et aastal 2012 ülikooli lõpetanud noored on esimene põlvkond pärast **Teist** maailmasõda,

kes elavad tõenäoliselt oma elu vaesemalt kui nende vanemad.“ (PM 13.07.12. Kadri Inselberg. Ainult paberist enam ei piisa. <http://arvamus.postimees.ee/906558/kadri-inselberg-ainult-paberist-enam-ei-piisa>.)

(38) „/.../ keskuse esindaja Efraim Zuroff esitas läinud nädalal Budapestis prokurörile uut tõestusmaterjali, mis puudutab **Teise** maailmasõja ajal toime pandud kuritegusid /.../.“ (PM 15.07.12. Wiesenthali keskus esitas Ungarile uusi tõendeid Csátáry kohta. <http://www.postimees.ee/908404/wiesenthali-keskus-esitas-ungarile-uusi-toendeid-csat-ry-kohta>.)

(39) „Ahtme alajaama praegune hoone on ehitatud pärast **Teist** maailmasõda.“ (PM 17.07.12. Elektrilevi uuendab Ida-Virumaal kaks alajaama. <http://majandus24.postimees.ee/909938/elektrilevi-uuendab-ida-virumaal-kaks-alajaama>.)

(40) „Sest niiviisi konstitutsioon pärast **teist** maailmasõda koostati, USA ja Suurbritannia mõjutusel.“ (PM 17.07.12. Quentin Peel. Raudne kantsler kummardab kohtunike ees. <http://majandus24.postimees.ee/910154/raudne-kantsler-kummardab-kohtunike-ees>.)

(41) „Holokausti meenutamisele ja natsiroimarite paljastamisele keskendunud Wiesenthali Keskus süüdistab 97-aastast Csátáryt osalemises **Teises** maailmasõjas hukatud 15 700 juudi tapmisele kaasaaitamises.“ (PM 19.07.12. Ungaris peeti kinni 97-aastane arvatav sõjaroimar. <http://www.postimees.ee/911308/ungaris-peeti-kinni-97-aastane-arvatav-sojaroimar>.)

(42) „Veel pärast **esimest** maailmasõda ehisid Inglise leiboristid oma programmdokumentide järgi sotsialismi.“ (PM 18.07.12. Eduard Tinn. Marx polnud valeprohvet. <http://arvamus.postimees.ee/911572/eduard-tinn-marx-polnud-valeprohvet>.)

(43) „Natsid ja nende kohalikud kaasosalised hävitasid üle 90 protsendi 200 000 juudist, kes enne **Teist** maailmasõda Leedus elasid.“ (PM 21.07.12. Leedu holokaustifondilt võib kompensatsiooni nõuda paar tuhat juuti. <http://www.postimees.ee/914720/leedu-holokaustifondilt-voib-kompensatsiooni-nouda-paartuhat-juuti>.)

(44) „Breiviki nimest on juba saanud samasugune rahvusvaheline sünonüüm mitteislamistlikule terroristile, nagu Norra **Teise** maailmasõja aegse nukuvalitseja Vidkun Quislingi nimest sai reeturi ja kollaborandi võrdnimetus.“ (PM 21.07.12. Martti Puukko. Maailma vapustanud terror. <http://www.postimees.ee/914958/maailma-vapustanud-terror>.)

- (45) „Pärast **teist** maailmasõda pole Jaapani tootjaid Lõuna-Koreas – kuhu brutaalne 35-aastane okupatsioon sügavad haavad jättis – eriti näha olnud.“ (PM 22.07.12. Verstapost: uus Nissan Rogue valmib Lõuna-Koreas. <http://majandus24.postimees.ee/915184/verstapost-uus-nissan-rogue-valmib-louna-koreas>.)
- (46) „Rahvusvahelise sekkumise vajadus tõusis eriti teravalt päevakorda **teise** maailmasõja hävingule järgnenud majanduskasvu ajal.“ (PM 23.07.12. Riin Alatalu. Bürokratia ja pilvelõhkjad. <http://arvamus.postimees.ee/916024/riin-alatalu-burokraatia-ja-pilvelohkjad>.)
- (47) „Sõjaroimar aitas **Teises** maailmasõjas kaasa 15 700 juudi tapmisele.“ (PM 23.07.12. Ungaris rüüstati juutide haudu. <http://www.postimees.ee/916162/ungaris-ruustati-juutide-haudu>.)
- (48) „Küsimus esitati **esimese** maailmasõja eelõhtul, mil pea kogu maailm oli mõnel määral Euroopa kultuuriline ja majanduslik tagahoov.“ (PM 24.07.12. Hardo Pajula. Kirglikumate olude poole. <http://arvamus.postimees.ee/917190/hardo-pajula-kirglikumate-olude-poole>.) (paberlehes samuti väiketäht)
- (49) „Moskva väljendas hämmeldust Läti presidendi Andris Bērziņši sõnade üle, et **Teises** maailmasõjas polnud võitjaid.“ (PM 24.07.12. Moskva imestab, et Bērziņš ei tea II maailmasõja võitjaid. <http://www.postimees.ee/917518/moskva-imestab-et-berzins-ei-tea-ii-maailmasoja-voitjaid>.)
- (50) „Bērziņš saatis eelmisel nädalal sõjameeste ühendustele kirja, milles kutsus **Teises** maailmasõjas teine teisel pool rindejoont sõdinuid omavahel ära leppima.“ (Samas.)
- (51) „Hämmeldust tekitavad sõnad, et **Teises** maailmasõjas „polnud võitjaid“.“ (Samas.)
- (52) „Relvad pärinevad perioodist, mis algab USA kodusõja järel ning lõpeb **Teise** maailmasõjaga või vahetult pärast sõda, kui võeti kasutusele Kalašnikovi automaat AK-47.“ (PM 25.07.12. Urmas Neeme. Muuseum ja laskekeskus võimaldavad huvilistel ajaloolistest relvadest tulistada. <http://www.postimees.ee/919016/muuseum-ja-laskekeskus-voimaldavad-huvilistel-ajaloolistest-relvadest-tulistada>.)
- (53) „Vanematest relvadest on veel esindatud Mosin-Nagant'i viielasuline vintpüss, mis mängis olulist rolli Vabadussõjas, ning SKS karabiin, mida kasutas Punaarmee nii **Teises** maailmasõjas kui ka pärast sõda Eesti metsavendadega võideldes.“ (Samas.)
- (54) „Saatkond märkis neljapäeval oma kodulehele pandud avalduses, et viimastel aastatel on saanud **Teises** maailmasõjas Saksamaa poolel võidelnute kokkutulekutest

Eestis traditsioon.“ (PM 26.07.12. Vene saatkond tegi taas Sinimägede üritust kritiseeriva avalduse. <http://www.postimees.ee/920188/vene-saatkond-tegi-taas-sinimagede-uritust-kritiseeriva-avalduse>.)

(55) „Sinimägedes toimunud mälestusüritus on tavapärane, kodanikualgatuslik ja rahvusvaheliselt üldtunnustatud praktikale vastav **Teises** maailmasõjas langenute mälestamine, mis toimub ka paljudes teistes riikides.“ (Samas.)

(56) „Eesti oli **Teise** maailmasõja ajal okupeeritud, Eesti sõjaväe likvideeris Nõukogude Liit juba 1940. aastal.“ (Samas.)

(57) „Peaminister Andrus Ansip selgitas mullu juulis Washingtonis Ameerika juudiorganisatsioonide esindajatega kohtudes, et Sinimägedes toimusid **Teise** maailmasõja ajal kõige ohvriterohkemad lahingud Eesti pinnal /.../.“ (Samas.)

(58) „Peaminister märkis, et Sinimägedes toimuvate kogunemiste näol on tegemist **Teises** maailmasõjas langenute kodanikualgatusliku mälestusüritusega /.../. (Samas.)

(59) „28. juuli mälestusüritus on kodanikualgatuslik **Teises** maailmasõjas langenute mälestamine, millelaadseid toimub ka paljudes teistes riikides.“ (PM 26.07.12. Välisministeerium: Venemaa solvas Eesti inimesi. <http://www.postimees.ee/920220/valisministeerium-venemaa-solvas-eesti-inimesi>.)

(60) „Ministeerium meenutab, et Eesti rahvas kannatas **Teises** maailmasõjas sarnaselt paljude Euroopa rahvastega nii Nõukogude Liidu kui ka natsionaalsotsialistliku Saksamaa kuritegelike režiimide okupatsiooni all.“ (Samas.)

(61) „Kaitseväe kaplanid asetasid täna hommikul Ida-Virumaal Vaivara vallas asuva Grenaderimäe memoriaalile ja hukkunud punaarmeeaste mälestustähisele pärjad, et mälestada **Teise** maailmasõja ajal Eesti pinnal toimunud ühes ohvriterohkeimas lahingus langenuid.“ (PM 28.07.12. Kaitseväe kaplanid mälestasid Sinimägedes langenuid. <http://www.postimees.ee/921592/kaitsevae-kaplanid-malestasid-sinimagedes-langenuid>.)

(62) „Kaitseväe peastaabi kaplani major Raivo Nikiforovi sõnul oli **Teine** maailmasõda kogu Eesti rahvale ränk katsumus /.../.“ (Samas.)

(63) Eesti oli **Teise** maailmasõja ajal okupeeritud /.../. (Samas.)

(64) „Pärast **teist** maailmasõda võtsid nad üle ema väikse toidupoe ning arendasid selle suurketiks.“ (PM 28.07.12. Kes on 10 eurotsooni rikkaimat inimest? <http://majandus24.postimees.ee/921254/kes-on-10-eurotsooni-rikkamat-inimest>.)

(65) „Jaapan ja Venemaa pole pärast **Teist** maailmasõda suutnud sõlmida rahulepingut, mis lõpetaks senini lahendust ootava territoriaalvaidluse mainitud saarte üle.“ (PM

- 28.07.12. Jaapani protestid pole aktsepteeritavad.
<http://www.postimees.ee/921864/lavrov-jaapani-protestid-pole-aktsepteeritavad>.)
- (66) „Uba oli selles, et dokumendid paljastasid panga direktori ja omaniku, kes oli **teise** maailmasõja ajal teinud koostööd natsidega.“ (PM 28.07.12. Jelena Skulskaja. Hea on kirjutada elust seda tundmata. <http://arvamus.postimees.ee/922084/jelena-skulskaja-hea-on-kirjutada-elust-seda-tundmata>.)
- (67) „Kanada uurijad usuvad, et nad on avastanud **Teise** maailmasõja ajal Labradoris, Churchilli jões uppunud Natsi-Saksamaa allveelaeva.“ (PM 29.07.12. Kanada jõe põhjas võib olla natside allveelaev. <http://www.postimees.ee/922192/kanada-joe-pohjas-voib-olla-natside-allveelaev>.)
- (68) „Teadaolevalt tegutsesid Saksa allveelaevad **Teise** maailmasõja ajal Kanada ranniku lähedal /.../.“ (Samas.)
- (69) „Saksa valitsus on Kanada meediale teada andnud, et **Teise** maailmasõja ajal jäi kadunuks umbes tosin allveelaeva.“ (Samas.)
- (70) „Hansalinn Lüneburg elas **Teise** maailmasõja puutumatu üle ja seetõttu on tänaseni säilinud keskaegne linnapilt.“ (Sakala 26.06.2012. Viljandi esindus sõidab hansapäevadele Lüneburgi. <http://www.sakala.ajaleht.ee/888362/viljandi-esindus-soidab-hansapaevadele-luneburgi>.)
- (71) „Miin avastati Veski tänavalt ning tegemist oli tõenäoliselt **teise** maailmasõja ajal sinna jäänud lõhkekehaga.“ (Sakala 30.06.12. Võhmas leiti miin. <http://www.sakala.ajaleht.ee/892926/vohmas-leiti-miin>.)
- (72) „Kirjutades **Esimese** maailmasõja järgsest Euroopast, väidab ta, et kahe Mandri-Euroopa impeeriumi kokkukukkumisel tekkinud kord oli probleemne.“ (Eesti Päevaleht (EPL) 2.06.12. Andres Laasik. Ajaloolane kirjutab, miks Hitleri Euroopa Liit enneaegselt hävis. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/ajaloolane-kirjutab-miks-hitleri-euroopa-liit-enneaegselt-havis.d?id=64484152>.)
- (73) „Ehk siis selle, kuidas **Teise** maailmasõja järel paika pandud piirides toimus natsipoliitika peegelpildina nähtus, mida sakslased kutsuvad sõnaga *Die Flucht* /.../.“ (Samas.)
- (74) „Ehk siis tegu on **Teise** maailmasõja järelmiga, kus podiseb kolmanda oht.“ (Samas.)
- (75) „Merejalaväelased tuuakse kohale lennukitega, et „nad ei peaks nädal aega üle ookeani loksuma nagu **Teise** maailmasõja ajal“.“ (EPL 4.06.12. Lauri Tankler. Õppus toob Eestisse tuhatkond liitlassõdurit, lennukeid ja laevu.

<http://epl.delfi.ee/news/eesti/oppus-toob-eestisse-tuhatkond-liitlassodurit-lennukeid-ja-laevu.d?id=64489412>.)

(76) „Paljude arvates pole nii suurt hulka venelasi, kes massina liiguvad, Poola pealinnas nähtud pärast **Teist** maailmasõda.“ (EPL 12.06.12. Aet Süvari. City puurilukk Joe Hart päästis eile inglaste au. <http://epl.delfi.ee/news/sport/city-puurilukk-joe-hart-paastis-eile-inglaste-au.d?id=64527256>.)

(77) „Lisame juurde **Teise** maailmasõja massimõrvad ja kahe aasta taguse Smolenski lennukatastroofi, mis samuti paljude poolakate arvates on kahtlane ja lahendamata.“ (Samas.)

(78) „Saksamaa Liitvabariigi sõjaväelased tõstavad Läänemere põhjast üles **Teise** maailmasõja ajal sinna kukkunud Luftwaffe pikeeriva ehk sööstpommitaja Junkers 87 vraki.“ (Delfi 12.06.12. Denes Kattago. Läänemere põhjast tõstetakse üliharuldane pommitaja üles. <http://forte.delfi.ee/news/militaaria/laanemere-pohjast-tostetakse-uhiharuldane-pommitaja-ules.d?id=64529264>.)

(79) „Hiljem **Teises** Maailmasõjas sai sellest üks kuulsamaid lennukaid, mida kasutati edukalt maapealsete sihtmärkide, nagu tankid, hävitamiseks.“ (Samas.)

(80) „1923.–1940. aastatel püsis rahvaarv stabiilsena, ent pärast **Teist** maailmasõda vähenes rahvastik ligi kümnendiku.“ (Delfi 13.06.12. 89 aastaga on Eesti rahvaarv tõusnud 200 000 inimese võrra. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/89-aastaga-on-eesti-rahvaarv-tousnud-200-000-inimese-vorra.d?id=64534910>.)

(81) „Ometi leidis hobisukelduja Kaido Gritšmann sealt möödunud nädalal **Teise** maailmasõja sünge pärandi: pommi.“ (EPL 18.06.12. Tuuli Jõesaar. Miinituukrite argipäev: kummipaadiga pommi vedamas. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/miinituukrite-argipäev-kummipaadiga-pommi-vedamas.d?id=64554408>.)

(82) „Vahe tuli sisse ehk kusagil **Teise** maailmasõja järel – popkultuurina mõisteti rahva enese seest kerkivat loomingulist energiat, kuna massikultuur sümboliseeris puhtakujulist ülalt alla suunatud ajupesu.“ (EPL 19.07.12. Tõnis Kahu. Dallase tagasitulek – nagu mammut tõuseks keltsast. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/tonis-kahu-dallase-tagasitulek-nagu-mammut-touseks-keltsast.d?id=64560304>.)

(83) „Läti rahvuslike partisanide ühendus hindab skeptiliselt president Andris Bērziņši katseid alustada metsavendade ja **Teises** maailmasõjas Nõukogude Liidu pool võidelnud veteranide leppimise protsessi.“ (Delfi 19.06.12. Läti metsavennad lükkasid presidendi ettepaneku punapartisanidega leppida tagasi.

<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/lati-metsavennad-lukkasid-presidendi-ettepaneku-punapartisanidega-leppida-tagasi.d?id=64564016>.)

(84) „Tuntud jalgpalliuurija Simon Kuper on kirjeldanud, kui sügavale hollandlaste teadvusesse see mäng **Teise** maailmasõja ajaks oli tunginud /.../.“ (EPL 21.06.2. Indrek Schwede. Kired ja klišeed toidavad jalgpalli. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/indrek-schwede-kired-ja-kliseed-toidavad-jalgpalli.d?id=64572924>.)

(85) „Ajalooline ja politoloog Macon Benoit on kirjutanud, et **Teise** maailmasõja ajal tegi Euroopa jalgpall läbi suure muutuse.“ (Samas.)

(86) „Jalgpall peegeldab argitasandil hästi **Teise** maailmasõja ajal alguse saanud poliitilisi vastasseise /.../.“ (Samas.)

(87) „Irene Nemirovsky „Prantsuse süit“ on ühelt poolt ajalooline romaan, teisalt aga päevikusse kirjutatud käsikiri inimeselt, kes tollel ajal – **Teise** maailmasõja aegsel Saksamaa poolt okupeeritud Prantsusmaal – realselt elas /.../.“ (EPL 22.06.12. Ott Ojamets. Prantsuse süit – emotsionaalne ajalugu tunnistaja sulest. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/prantsuse-suit-emotsionaalne-ajalugu-tunnistaja-sulest.d?id=64578306>.)

(88) „Aperoli retsepti töötasid välja Padova linnas tegutsevad vennad Barbierid juba 1919. aastal. Kuulsaks sai see jook **Teise** maailmasõja lõpul, just siis, kui seda hakati kasutama kokteilides.“ (Eesti Ekspress (EE) 22.06.12. Margit Kirsipuu. Restoran üheks õhtuks. <http://ekspress.delfi.ee/news/gurmees/restoran-uhes-ohtuks.d?id=64575274>.)

(89) „Nii andis ta juba **Teise** maailmasõja eel aimu sellest, millises suunas oleks kulgenud eesti kunsti loomulik arengutee.“ (EPL 27.06.12. Mari Peegel. Tosin banaanikasti sisaldas suurepäraselt kingitust. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/tosin-banaanikasti-sisaldas-suureparast-kingitust.d?id=64597300>.)

(90) „Saksamaa nõustus maksma hüvitist veel 80 000 juudile, kellest enamus elas **Teise** maailmasõja üle Nõukogude Liidu territooriumil.“ (Delfi 10.07.12. Saksamaa nõustus maksma hüvitist sõja üle elanud Nõukogude juutidele. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/saksamaa-noustus-maksma-huvitist-soja-ule-elanud-noukogude-juutidele.d?id=64659570>.)

(91) „Paraku jäid väärtuslikud ürikud pikaks ajaks Saksamaale ning tekkis kahtlus, et nad on langenud **Teise** maailmasõja ohvriks.“ (EPL 11.07.12. Akadeemia nr 7 tutvustus – kriminalistikast Kantini. <http://epl.delfi.ee/news/online/akadeemia-nr-7-tutvustus-kriminalistikast-kantini.d?id=64664308>.)

- (92) „Pärast **Teist** maailmasõda oma sportlike tulemustega tosin aastat rahvusvahelisel tasemel püsinud Moks väärinuks võistlusvõimalust kolmedel olümpiamängudel /.../.“ (EPL 12.07.12. Tiit Lääne. Odameister Hans Moks sängitatakse kodumulda. <http://epl.delfi.ee/news/sport/odameister-hans-moks-sangitatakse-kodumulda.d?id=64666478>.)
- (93) „Ametnik märgib, et teadete hulk kummaliste objektide kohta taevas kasvas dramaatiliselt pärast **Teist** maailmasõda ning enamik teateid tuleb talunikelt, politseinikelt, arstidelt ja armastajatelt.“ (Delfi 12.07.12. Briti salajased ufodokumendid: tulnukad võivad tulla maale turistidena. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/briti-salajased-ufodokumendid-tulnukad-voivad-tulla-maale-turistidena.d?id=64668750>.)
- (94) „Tema tänuavaldus fašistide käsilastele „eesti rahva au päästmise“ eest oli järjekordne kinnitus Tallinna ametivõimude sihikindlale müüdiloomisele **teise** maailmasõja sündmuste suhtes /.../.“ (Delfi 18.07.12. Ministeerium: Reinsalu kõne ei tähenda fašismi tunnustamist. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/ministeerium-reinsalu-kone-ei-tahenda-fasismi-tunnustamist.d?id=64692216>.)
- (95) „Wiesenthali keskuse väitel oli Csatáry politseinik Slovakkia linnas Košices, mis **Teise** maailmasõja ajal oli Ungari võimu all.“ (Delfi 18.07.12. Ungari vahistas 97-aastase natsikuritegudes kahtlustatava. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/ungari-vahistas-97-aastase-natsikuritegudes-kahtlustatava.d?id=64692408>.)
- (96) „1950. aastate alguses tõestas Soome end tõelise USA sõbrana, makstes peaaegu ainsa riigina tagasi **Esimese** maailmasõja aegseid võlgu.“ (EPL 19.07.12. Heiki Suurkask. Soome raketioost takerdus USA kongressi väidetava trükivea tõttu. <http://epl.delfi.ee/news/valismaa/soome-raketioost-takerdus-usa-kongressi-vaidetava-trukivea-tottu.d?id=64695318>.)
- (97) „Üles pildistatakse ka keldris lebav kohver **teise** maailmasõja aegsete kiivritega.“ (EE 19.07.12. Janar Filippov. Pommimees võis armuandmise presidendilt välja petta. <http://ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/pommimees-vois-armuandmise-presidendilt-valja-petta.d?id=64694910>.)
- (98) „Eesti oli **Teise** maailmasõja ajal okupeeritud, Eesti sõjaväe likvideeris Nõukogude Liit juba 1940. aastal.“ (Delfi 19.07.12. Reinsalu Sinimägede mälestusüritusel ei osale.

<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/reinsalu-sinimagede-malestusuritusel-ei-osale.d?id=64698572>.)

(99) „Sinimägedes toimunud mälestusüritus on tavapärane, kodanikualgatuslik ja rahvusvaheliselt üldtunnustatud praktikale vastav **Teises** maailmasõjas langenute mälestamine, mis toimub ka paljudes teistes riikides /.../.“ (Samas.)

(100) „Sinimägedes aga toimusid **Teise** maailmasõja ajal Eesti pinnal kõige ohvriterohkemasid lahinguid /.../.“ (Samas.)

(101) „Peaminister märkis, et Sinimägedes toimuvate kogunemiste näol on tegemist **Teises** maailmasõjas langenute kodanikualgatusliku mälestusüritusega.“ (Samas.)

(102) „/.../ enamik Eesti vastu suunatud inforünnakutest ammutavad oma aineist 20. sajandi ja eriti **Teise** maailmasõja ajaloost.“ (Samas.)

(103) „Edasi näidatakse Suurbritanniat pärast **Teist** maailmasõda, lisaks tutvustatakse riigi peamisi vaatamisväärsusi, alates Big Benist ja lõpetades kahekordsete bussidega.“ (EPL 24.07.12. Kristi Kirsberg. Avapidu kaunistavad James Bond ja Paul McCartney. <http://epl.delfi.ee/news/sport/avapidu-kaunistavad-james-bond-ja-paul-mccartney.d?id=64716894>.)

(104) „Läti presidendi Andris Bērziņš avaldus selle kohta, et **Teises** maailmasõjas ei olnud võitjaid, on pühaduse teotus ja vastuolus ajaloolise tegelikkusega /.../.“ (Delfi 25.07.12. Venemaa: Läti presidendi avaldus on pühaduse teotus Nõukogude Liidu rahvaste suhtes. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/venemaa-lati-presidendi-avaldus-on-puhaduse-teotus-noukogude-liidu-rahvaste-suhtes.d?id=64723044>.)

(105) „Sõnad selle kohta, et **Teises** maailmasõjas ei olnud võitjaid, tekitavad hämmingut.“ (Samas.)

(106) „/.../ **Teise** maailmasõja tragöödiani, millesse kisti halastamatult Läti rahvas, viis Molotov-Ribbentropi kuritegelik pakt.“ (Samas.)

(107) „Venemaa välisministeerium nimetas Bērziņš seisu kohta destruktiivseks katseks muuta **Teise** maailmasõja tulemusi ja Nürnbergi tribunali otsuseid /.../.“ (Samas.)

(108) „Linatööstuse keskmes on noored Eesti mehed, kes pidid **Teise** maailmasõja ajal valima Saksa või Vene poole vahel.“ (Filmi „1944“ võtted jätkusid suure kaevikulahinguga. EPL, 24. juuli 2014, lk 4.)

(109) „/.../ kuu aja jooksul ootavad ees veelgi suuremad lahingustseenid, kus lendavad **Teise** maailmasõja aegsed lennukid /.../.“ (Samas.)

- (110) „NATO esimese miinitõrjeskaadri kohalolu tuletab meelde, et meremiinid pole sugugi ainult **Teise** maailmasõja pärand /.../.“ (NATO miinitõrjeskaader tuli Eestisse, et näidata Venemaale oma jõudu. EPL laupäevaleht LP, 26. juuli 2014, lk 6.)
- (111) „Läänemeres on nii **Esimese** kui ka **Teise** maailmasõja aegseid miine /.../.“ (Samas.)
- (112) „Tänapäeva laevad on uppumiskindlamad kui **Teise** maailmasõja ajal /.../.“ (Samas.)
- (113) „Soome valitsuse **Teise** maailmasõja aegseid poliitilisi eesmärke ja hoiakuid Eesti suhtes on võrdlemisi vähe käsitletud.“ (Arti Hilpus. Eesti iseseisvuse taastamise küsimusest Soome ja Saksamaa suhetes 1942–1943, Tuna 2012, nr 2, lk 103.)
- (114) „Riiklike koormiste hulka kuulus riiklik maamaks, mida arvestati sel ajal 1,5 kopikat tiinu kohta aastas, kuid mis suurendati **Esimese** maailmasõja ajal neljakordseks.“ (Toomas Hiio. Lagunemise ajastu põhidokumente. Tuna 2012, nr 2, lk 128.)
- (115) „/.../ samuti Rüga värviline puulõige „Kartulivõtt“ (1942) **Teise** maailmasõja aegsest kümnelehelisest mapist /.../.“ (Jaan Undusk. Paul Reets ja tema kultuurikogu. Tuna 2012, nr 2, lk 141.)
- (116) „/.../ mõlemad jäid pärast **Teist** maailmasõda Eestisse.“ (Samas, lk 143.)
- (117) „Töötas **Teise** maailmasõja ajal NSVL luure- ja julgeolekuorganites, ENSV-s tegi väljapaistva akadeemilise karjääri, jõudes ENSV TA tegevliikmeks, pidas Eesti olemasolu võtmeks kohandumist Moskva nõudmistega.“ (Jüri Saar. ENSV-aegsest vaimsusest. Tuna 2012, nr 4, lk 4.)
- (118) „Periood 1905. aasta ja **Esimese** maailmasõja vahel on ilmselt üks Eesti ajaloo kõige intensiivsema arengu aegu, kus äärmiselt kiiresti muutusid nii olud, hoiakud kui ka sotsiaalsed suhted.“ (Lea Leppik. „Imperiaalne pööre“ ja rahvusliku narratiivi dekonstrueerimine. Tuna 2012, nr 4, lk 127.)
- (119) „Tuukrid leidsid Briti allveelaeva, mis **Teise** maailmasõja ajal Malta lähedal uppus.“ (Allveelaev Malta lähedal. Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 5.)
- (120) „Šveitsi ametivõimud on peaaegu 70 aastat pärast **Teise** maailmasõja lõppemist rehabiliteerinud 137 kodanikku ja välismaalast, keda sõja ajal karistati juutide põgenemisele kaasaaitamise eest.“ (Juutide päästja nimi puhastatud. Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 6.)

- (121) „Mis oli Ladina-Ameerika roll **Teises** maailmasõjas?“ (Kas Ladina-Ameerika osales sõjas? Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 12.)
- (122) „Enne **Teist** maailmasõda peeti lahingulaevu iga sõjalaevastiku selgrooks.“ („Meresõja tulemus otsustati õhus“, Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 75.)
- (123) „Nimelt võitlesid suurriigid 1920. aastatel veel **Esimese** maailmasõja majanduslike tagajärgedega /.../.“ (Samas, lk 76.)
- (124) „1941. aastal, mil puhkes sõda Vaiksel ookeanil, polnud **Teise** maailmasõja liitlasvägede laevastikel ühtegi hävitajat, mis oleks võrdväärne jaapanlaste hävituslennukiga /.../.“ (Samas, lk 77.)
- (125) „See pommitaja lasi **Teise** maailmasõja ajal põhja rohkem liitlasvägede aluseid kui ükski teine Jaapani lennuk.“ (Samas, lk 78.)
- (126) „Lennukikandja osaleski lahingutes rohkem kui ükski teine Ameerika alus **Teise** maailmasõja ajal /.../.“ (Samas.)
- (127) „Indialased saavutasid vabaduse peatselt pärast **Teist** maailmasõda.“ (Ajaloos võimsaimad impeeriumid: Briti impeerium. Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 81.)
- (128) „Rabauli sadamas oli **teise** maailmasõja ajal suur Jaapani laevastik.“ (Sõjalaev leidis Jaapani miniallveelaeva. Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 6.)
- (129) „Äsja avaldatud päevik osutab sellele, et **teise** maailmasõja ajal toimunud juutide hävitamine oli ka tavasakslastele teada.“ (Tavasakslased teadsid juutide hävitamisest. Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 8.)
- (130) „Albanov loeti **esimeses** maailmasõjas sõjaväeteenistuseks kõlbmatuks ja ta kirjutas memuaare kohutavast ekspeditsioonist /.../.“ (Kadunud Arktikas. Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 29.)
- (131) „Ühe jõe ääres metsas kohtasid nad **teise** maailmasõja aegses rābaldunud mundris Jaapani sõdurit.“ (Jaapanlane ei alistu ialgi! Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 43.)
- (132) „Mõne Jaapani sõdurite jaoks ei lõppenud **teine** maailmasõda kodumaa kapituleerumisega 1945. aasta augustis.“ (Samas, lk 47.)
- (133) „Kuid üle kahe miljoni Jaapani sõduri hukkus **teise** maailmasõja ajal keisri nimel.“ (Samas.)
- (134) „Kas Stalin vajas **teise** maailmasõja ajal Lääne abi?“ (Kui palju sõjalist varustust sai Nõukogude Liit liitlastelt? Imeline Ajalugu 2012, nr 8, lk 8.)
- (135) „Capone'i hilisemate väidete kohaselt olevat see tekkinud hoopis **esimese** maailmasõja ajal kaitsekraavis lähivõitlust pidades.“ (Kuninga langus. Imeline Ajalugu 2012, nr 8, lk 19.)

- (136) „Relv, mis suutis tulistada 100 lasku 10 sekundiga, töötati välja **esimese** maailmasõja ajal.“ (Samas.)
- (137) „1944. aastal põgenes Ney Eestist ning **teise** maailmasõja järel tegutses ta Ameerikas ././.“ (Johannes Lorup puhus elu sisse Eesti klaasitööstusele. Imeline Ajalugu 2013, nr 5, lk 73.)
- (138) „Seda hoolimata sellest, et **teise** maailmasõja laienemine ja sellest tingitud tooraine, eriti sooda nappus ning tööseisakud ähvardasid vabrikut teravalt.“ (Samas, lk 74.)
- (139) „Kui Dengler **teise** maailmasõja ajal lapsena Saksamaal oma kodulinna kohal liitlaste pommitajaid nägi, süttis temas soov saada piloodiks.“ (Vangistuses vaenlase maal. Imeline Ajalugu 2013, nr 5, lk 80.)
- (140) „Kas teljeriigid kaotasid **teise** maailmasõja seetõttu, et nad ei suutnud piisavalt relvi toota?“ (Miks võitsid liitlased teljeriike? Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 12.)
- (141) „Kuid alles **esimese** maailmasõja ajal anti Ameerika perekondadele valida, kuhu nad soovivad, et nende sugulane maetaks.“ (Millal hakati kaugetel maadel toimunud sõdades hukkunuid koju tagasi tooma? Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 19.)
- (142) „See ränk haigus kadus saarelt alles pärast **teist** maailmasõda.“ (Malaaria laastas Euroopat põhjast lõunasse. Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 36.)
- (143) „Soome lahel oli enne **esimest** maailmasõda mitmeid jäämurdjaid.“ (Suur Tõll nelja lipu all. Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 49.)
- (144) „./.../ öö varjus peeti lahinguid, millele **teise** maailmasõja päevil läänerindel peetud lahingutest julmuse ja metsikuse poolest võrdväärseid ei leia.“ (Varitsus taevast. Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 72.)

Vabadussõda ~ vabadussõda

- (145) „Eesti riigipea meenutas **Vabadussõja** soomusronge, kus eestlased ja lätlased sõdisid üheskoos meie maade vabaduse eest.“ (PM 5.06.12. Ilves Riias: Lāti edu on ka Eesti edu. <http://www.postimees.ee/866328/ilves-riias-lati-edu-on-ka-eesti-edu>.)
- (146) „Maakaitsepäeval, 23. juunil saab lisaks kell 11 algavale paraadile vaadata kell 9 võidutule süütamist, **Vabadussõjas** langenute mälestamist ja tuletooja medalite kätteandmist Eesti Vabariigi väljakuulutamise mälestusmärgi juures Rüütli platsil.“ (PM 10.06.12. Võidupüha paraad Pärnus tuleb taasiseseisvusaja suurim.)

<http://www.postimees.ee/871304/voidupuha-paraad-parnus-tuleb-taasiseseisvusaja-suurim.>)

(147) „Kaitseminister Urmas Reinsalu (IRL) ja kaitseväe juhataja brigaadikindral Riho Terras panid täna Tallinnas Kaitseväe kalmistul nurgakivi taastatavale **Vabadussõjas** langenute mälestusehisele.“ (PM 12.06.12. Vabadussõja mälestusehis sai nurgakivi. <http://www.postimees.ee/873462/galerii-vabadussoja-malestusehis-sai-nurgakivi.>)

(148) „Kaitseminister Reinsalu ütles nurgakivi asetamisel, et tänaseks on taastatud pea kõik **Vabadussõja** mälestusmärgid üle Eesti.“ (Samas.)

(149) „Üheks viimaseks auvõlaks **Vabadussõjas** langenute ees ongi jäänud veel Kaitseväe kalmistu mälestusehise taastamine algsel kujul, sõnas kaitseminister.“ (Samas.)

(150) „Algse mälestusehise **Vabadussõjas** langenutele projekteeris arhitekt Edgar Johan Kuusik ning see valmis 1928. aastal.“ (Samas.)

(151) „Riigihanke **Vabadussõja** mälestusehise taastamiseks võitis OÜ HR Restaurationi ja OÜ Dolokivi ühispakkumine.“ (Samas.)

(152) „Lisaks kõnekoosolekule Kuressaare kesklinnas **Vabadussõja** ausamba juures toimuvad päevakohased üritused lossihoovis, kus peetakse kõnesid, asetatakse pärjad ja Saaremaa naiskodukaitsjad pakuvad sõdurisuppi.“ (PM 16.06.12. Vabadusvõitlejad avavad Tehumardi öölahingu paigas mälestuskivi. <http://www.postimees.ee/878770/vabadusvoitlejad-avavad-tehumardi-oolahingu-paigas-malestuskivi.>)

(153) „Kaitseväe juhataja meenutas, et **Vabadussõjas** loodi Eesti kaitseväge rahvaväena ning side rahvaga, Eesti inimestega on kaitseväge jaoks oluline.“ (PM 19.06.12. Kaitseväge sai juurde 22 nooremleitnanti ja 16 magistrikraadiga ohvitseri. <http://www.postimees.ee/881780/kaitsevagi-sai-juurde-22-nooremleitnanti-ja-16-magistrikraadiga-ohvitseri.>)

(154) „Kas kanname neid väärtusi ja seda usku, mis viisid ligi sada aastat tagasi meile vabaduse toonud võitudenii Landeswehri sõjas baltisakslaste ja **Vabadussõjas** bolševistliku Venemaa vastu?“ (PM 23.06.12. Ilves: parteisid närib usalduse nappus. <http://www.postimees.ee/885620/ilves-parteisid-narib-usalduse-nappus.>)

(155) „Riigi alusdokument pidi looma hädavajaliku silla Nõukogude ja Saksa okupatsioonide eelse Eesti Vabariigiga, kinnitades meie **Vabadussõjal** ja Tartu rahul põhinevat enesemääramisõigust.“ (PM 28.06.12. Vaba riigi toekas nurgakivi. <http://arvamus.postimees.ee/890302/juhtkiri-vaba-riigi-toekas-nurgakivi.>)

- (156) „Täna hommikuse pärga asetamisega **Vabadussõja** võidusamba jalamile avaldasin austust neile, kes on langenud Eesti vabaduse eest.“ (PM 28.06.12. Kindral Bartels: Eesti sõdureid hinnatakse kõrgelt. <http://www.postimees.ee/891338/kindral-bartels-eesti-sodureid-hinnatakse-korgelt>.)
- (157) „Tallinna ringkonnakohus ei rahuldanud Tallinnas **Vabadussõja** võidusamba rajamisel äpardunud Tšehhi firma Sans Souci kaebust Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohtu (vahekohtu) otsusele /.../.“ (PM 29.06.12. Sans Souci kaotas kohtuvaidluse Eesti riigiga. <http://www.postimees.ee/892514/sans-souci-kaotas-kohtuvaidluse-eesti-riigiga>.)
- (158) „Karl Parts kirjutas kunagi mälestusraamatu Eesti **vabadussõjast** ja pani pealkirjaks „Kas võit või surm“.“ (PM 2.07.12. Loone Ots. Mängiv laps. <http://arvamus.postimees.ee/894346/loone-ots-mangiv-laps>.)
- (159) „Eriti piinlik lugu on muidugi **Vabadussõjaga**.“ (PM 23.07.12. Andres Langemets. Salaja tehtud nuriotsus. <http://arvamus.postimees.ee/915662/andres-langemets-salaja-tehtud-nuriotsus>.)
- (160) „Iseseisvuse taastamise järel tohtisime jälle kirjutada **Vabadussõda**.“ (Samas.)
- (161) „Vanematest relvadest on veel esindatud Mosin-Nagant'i viielasuline vintpüss, mis mängis olulist rolli **Vabadussõjas**, ning SKS karabiin /.../.“ (PM 25.07.12. Urmas Neeme. Muuseum ja laskekeskus võimaldavad huvilistel ajaloolistest relvadest tulistada. <http://www.postimees.ee/919016/muuseum-ja-laskekeskus-voimaldavad-huvilistel-ajaloolistest-relvadest-tulistada>.)
- (162) „Reva tõi näitena natsismi ülistusest ka kellegi hangitud brošüüri, mille kaanel oli kujutatud mundris sõjameest – viimane oli küll hoopiski **Vabadussõja** kangelane Julius Kuperjanov.“ (PM 30.07.12. Argo Ideon. Venemaa reageeris Sinimägede mälestusüritusele varasemast rahulikumalt. <http://www.postimees.ee/922754/venemaa-reageeris-sinimagede-malestusuritusele-varasemast-rahulikumalt>.)
- (163) „Kuulasime ja laulsime seda laulu koos nädalate viisi ja see ajas meid mõtteid vahetama **Vabadussõjast**, koolipoistest sõduritest, armastusest ja patriotismist.“ (Sakala 26.07.12. Mehe sõjalaul võib mõjuda väga turvaliselt. <http://www.sakala.ajaleht.ee/919536/mehe-sojalaul-voib-mojuda-vaga-turvaliselt>.)
- (164) „See relvakonflikt – üks peatükk **Vabadussõjas** – vältas kuu aega ja olemuslikult oli see paraku sõda loomulike liitlaste vahel.“ (EPL 21.06.12. Indrek Hargla. Võidupüha ja ohverdamine. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/indrek-hargla-voidupuha-ja-ohverdamine.d?id=64572942>.)

- (165) „Muidu juhtub nii nagu minuga, kui üks austerlasest tuttav pidas mulle Tallinna Vabaduse väljakul väikse loengu, et mis asi see **Vabadussõda** Eesti jaoks tegelikult oli.“ (EPL 22.06.12. Peeter Sauter. Joomapäev. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/peeter-sauter-joomapaev.d?id=64578288>.)
- (166) „Kuid kas saame olla veendunud, et täna mäletame ennekõike Landeswehri lahingut ja **Vabadussõda**?“ (Delfi 23.06.12. Indrek Tarand. Jaanipäevast, maagiast ja paroodiast. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/indrek-tarand-kirjutab-jaanipaevast-maagiast-ja-paroodiast.d?id=64583528>.)
- (167) „Tallinna TV peatoimetaja nimetab Eesti **Vabadussõda** „luuluks“ ja „eestlaste järjekordseks suurushullustuseks“.“ (EPL 3.07.12. Mart Ummelas levitas nõukaaegset ajalookäsitlust. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/mart-ummelas-levitas-noukaaegset-ajalookasitlust.d?id=64624836>.)
- (168) „Nii kergitab Theodor Lutsu film „Noored kotkad“ **Vabadussõja**-vaimustust, mis hilisemal ajal kujuneb vabadussõjalaste liidu tegemiste kaudu Eesti Vabariigi poliitiliseks komistuskiviks.“ (EPL 13.07.12. Andres Laasik. Noored kotkad kandsid Vabadussõja ideaale. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/noored-kotkad-kandsid-vabadussoja-ideaale.d?id=64670348>.)
- (169) „Ajad olid ärevad ja paljud **Vabadussõjas** relv käes võidelnud mehed küsisid sedasama praegugi tuttavat küsimust: kas sellist Eestit me tahtsimegi?“ (Samas.)
- (170) „Majandusraskuste ja äriliste ebaõnnestumiste kõrval paistis **Vabadussõda** eduloona, mis tuli läbi ühise pingutuse.“ (Samas.)
- (171) „Hilisem Pätsi režiim kultiveeris kolmekümnendate teises pooles **Vabadussõja**-kultust /.../.“ (Samas.)
- (172) „Theodor Luts võttis **Vabadussõjast** osa, viibides rindel ja nuusutades püssirohtu.“ (Samas.)
- (173) „Esmalt õpilaspataljoniga ühinenud kunstnik võitles mõnda aega soomusrongi nr 2 sõdurina **Vabadussõjas**.“ (EPL 19.07.12. Kaarel Kressa. Eduard Wiiralti aktid suplevad koos Tartu muuseumi seintel. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/eduard-wiiralti-aktid-suplevad-koos-tartu-muuseumi-seintel.d?id=64695474>.)
- (174) „Sõjalaevadel on vastavaks dokumendiiliks logiraamat, kuid Eesti sõjalaevastikus oli **Vabadussõja** ajal ka selle dokumendi nimeks „laeva päevaraamat“.“ (Tiit Noormets. Sellekohase päevakäsu põhjal peavad kõik Vabariigi roodu ja teiste sellekohaste väegruppid ülemad omast tegevuseraamatut pidama – ajaloo andmeks! Tuna 2012, nr 2, lk 94.)

- (175) „Sõjategevuse päevaraamatuid on muidugi kasutatud sõjaajaloolaste poolt **Vabadussõja** uurimisel /.../“ (Samas.)
- (176) „Helanen oli kauaaegne Akadeemilise Karjala Seltsi esimees ja paremradikaalne poliitik, kelle sidemed Eestiga olid ammusid – ta oli juba osalenud vabatahtlikuna Eesti **Vabadussõjas** /.../“ (Arti Hilpus. „Eesti iseseisvuse taastamise küsimusest Soome ja Saksamaa suhetes 1942–1943. Tuna 2012, nr 2, lk 105.)
- (177) „Rahvusvaheline Punane Rist asutati 1863. aastal haavatud ja haigete sõdurite eest hoolitsemiseks ning seda tegi ka EPR **Vabadussõjas**.“ (Tiit Noormets. Eesti Punane Rist Vabadussõjas. Tuna 2012, nr 2, lk 111.)
- (178) „Ka täna tähistame oma võidupühana päeva, kui võideti sakslasi, ehkki kogu ülejäänud **Vabadussõda** sõditi hoopis Nõukogude Venemaa vastu.“ (Toomas Hiio. Lagunemise ajastu põhidokumente. Tuna 2012, nr 2, lk 126.)
- (179) „Werner Hasselblatt /.../ võitles **Vabadussõjas** Balti pataljoni koosseisus /.../“ (Meelis Maripuu. Omavalitsuseta omavalitsused. Tuna 2012, nr 4, lk 73.)
- (180) „Ka Eesti **Vabadussõjas** võttis väejuht Julius Kuperjanov oma pataljoni eraldusmärgiks surnupealuu ristatud säärekontidega /.../“ (Miks oli SS-lastel vormil pealuu? Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 10.)
- (181) „Sel suvel Tallinnas Lennusadama kai ääres oma sajandat sünnipäeva tähistav jäämurdja Suur Tõll tõi **vabadussõja** ajal eestlastele appi Soome vabatahtlikke /.../“ (Suur Tõll nelja lipu all. Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 42.)
- (182) „Nüüd sõdis Eesti oma iseseisvuse eest ja **vabadussõja** kriitilistel hetkedel tõi jäämurdja siia Soome vabatahtlikke.“ /.../ (Samas, lk 45.)
- (183) „Umbes 2000 soomlase saabumine **vabadussõtta** innustas eestlasi – nüüd julgusid ka taluperemehed oma poegi punaste vastu sõtta saata.“ (Samas.)

Talvesõda ~ talvesõda

Jätkusõda ~ jätkusõda

- (184) „Niinistö meenutas ka **Talvesõda** ja **Jätkusõda** ning nentis, et kuigi Soome väekontingent jäi vastasele arvukuselt alla, siis oli soomlastel üks ülivõimas tugevus: kindel riigikaitsetahe, soov võidelda vaba isamaa eest.“ (PM 4.06.12. Niinistö: riigikaitse nurgakiviks on sõjaväekohustus. <http://www.postimees.ee/864720/niinisto-riigikaitse-nurgakiviks-on-sojavaekohustus>.)

- (185) „Kevadel on Soome sõlminud Nõukogude Liiduga rahulepingu ja **Talvesõda** on seljataga.“ (EPL 28.07.12. Raamatud: Imbi Paju „Soome lahe õed“. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/raamatud.d?id=64738396>.)
- (186) „Arvestades, et pärast **Talvesõda** ei olnud eestlaste maine Soomes alati kõige parem, võib seda iseenesest lugeda usalduse ja erisuhte märgiks /.../.“ (Arti Hilpus. Eesti iseseisvuse taastamise küsimusest Soome ja Saksamaa suhetes 1942–1943. Tuna 2012, nr 2, lk 103.)
- (187) „Osalt juba enne **Jätkusõja** algust elavnes Soome hõimuliikumise ja Akadeemilise Karjala Seltsi tegelaste seas uuesti kujutus Suur-Soomest /.../.“ (Samas, lk 104.)
- (188) „/.../ Max Jakobson oli ka esimene, kes nägi **Talvesõda** mitte ainult Soome ja Venemaa konfliktina /.../.“ (Kaal Kirme. Küsitavusi Jukka Tarkka monograafias Max Jakobsonist. Tuna 2012, nr 2, lk 135.)
- (189) „Juba **Talvesõja** vaherahu ajal taotles abiturient Max Jakobson tööd ajakirjanduses /.../.“ (Samas.)
- (190) „Võitles vabatahtlikuna **Talvesõjas**, pärast seda asus elama Saksamaale, kust naasis 1941. a. kodumaale.“ (Meelis Maripuu. Omavalitsuseta omavalitsused. Tuna 2012, nr 4, lk 75.)
- (191) „Soome külma sõja mälestised on esindatud Porkkala sõjaväebaasiga, mis renditi pärast **Jätkusõda** viiekümneks aastaks Nõukogude Liidule sõjaväebaasiks.“ (Peep Pillak. Balti mere maade külma sõja mälestusmärgid. Tuna 2012, nr 4, lk 131.)

Oranž revolutsioon ~ oranž revolutsioon

Laulev revolutsioon ~ laulev revolutsioon

Araabia kevad ~ araabia kevad

Veebruarirevolutsioon ~ veebruarirevolutsioon

Suur [Prantsuse] Revolutsioon ~ Suur revolutsioon ~ suur revolutsioon

- (192) „Seal oli režiim võtnud kinni palju noori, kes oleks võinud korraldada **oranži** revolutsiooni laine, aga nad ei suutnud kinni võtta ühes köögis olevat nelja valgevenelast ja kahte eestlast, mind ja [ERRi Moskva korrespondenti] Krister Parist.“ (PM 7.07.12. Priit Pullerits. Silver Meikar: ma ei taha, et kedagi pandaks vangi. <http://www.postimees.ee/899348/silver-meikar-ma-ei-taha-et-kedagi-pandaks-vangi>.)

- (193) „51-aastane endine **oranži** revolutsiooni juhtfiguur on keeldunud laskmast end ravida või puudutada Ukraina arstidel, sest kardab enda mürgitamist.“ (PM 12.07.12. Kohus lükkas Tõmošenko apellatsiooni arutamise taas edasi. <http://www.postimees.ee/905228/kohus-lukkas-tomosenko-apellatsiooni-arutamise-taas-edasi>.)
- (194) „Viimati oli see arv meil nii suur **laulva** revolutsiooni päevil.“ (PM 7.06.12. Siim Kiisler. Kelle asi on Eesti? <http://arvamus.postimees.ee/868396/siim-kiisler-kelle-asi-on-eesti>.)
- (195) „Kui emotsionaalselt taasloodi Eesti Vabariik juba eelmise sajandi kaheksakümnendail **laulva** revolutsiooni vaimus, siis riigina toimimiseks vajasime reaalseid otsuseid. (PM 28.06.12. Vaba riigi toekas nurgakivi. <http://arvamus.postimees.ee/890302/juhtkiri-vaba-riigi-toekas-nurgakivi>.)
- (196) „Vaadake kas või kommunistide rolli **laulva** revolutsiooni ajal, mõelge eestlastele, kes võitlesid II maailmasõjas Saksa mundris.“ (PM 10.07.12. Martti Aavik. Timothy Garton Ash: praegu hoiab Euroopat koos hirm, aga me vajame ka midagi positiivset. <http://arvamus.postimees.ee/902846/timothy-garton-ash-praegu-hoiab-euroopat-koos-hirm-aga-me-vajame-ka-midagi-positiivset>.)
- (197) „Eredalt torkab silma, et suurem osa Eesti liikluse esihuligaanidest on sündinud **laulva** revolutsiooni ja taasiseseisvumise ajal.“ (EPL 4.06.12. Holger Roonemaa. Eesti kõige jõhkramad liiklushuligaanud – laulva revolutsiooni lapsed. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/eesti-koige-johkramad-liiklushuligaanid-laulva-revolutsiooni-lapsed.d?id=64489508>.)
- (198) „Mina olen korra **laulvas** revolutsioonis osalenud, järgmisesse ei kavatse mingil juhul ninapidi sisse minna.“ (Maaleht (ML) 21.06.12. Peeter Ernits. Tiit Vähi: üleilmastumine on Vene tankist ohtlikum. <http://maaleht.delfi.ee/news/uudised/eesti-uudised/tiit-vahi-uleilmastumine-on-vene-tankist-ohtlikum.d?id=64572002>.)
- (199) „Sealt ammutatud omavalitsuskogemus, otsustus- ja vastutusvõime, oskus end kehtestada isiksuse ja kollektiivina leidsid rakendamist nii **laulvas** revolutsioonis kui ka Eesti riigi esmasest taastamistöös.“ (EE 29.06.12. Üleskutse! EÜE 50: võitkem tagasi oma noorus! <http://ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/uleskutse-eue-50-voitkem-tagasi-oma-noorus.d?id=64606940>.)
- (200) „Just praegu on aeg, kui nn **laulva** revolutsiooni lapsed lõpetavad ülikoole, kolivad välja ühikatest ja vanematekodudest.“ (EPL 3.07.12. Külli-Riin Tigasson.

Alampalga saajale käib pealinnas isegi odava korteri üür üle jõu.
<http://epl.delfi.ee/news/eesti/alampalga-saajale-kaib-pealinnas-isegi-odava-korteri-uur-ule-jou.d?id=64624146>.)

(201) „Ta viitas ka, et lääs oli **araabia kevade** revolutsioonide taga.“ (EPL 11.07.12. Kaivo Kopli. President Putin kohtus Vene diplomaatidega.
<http://epl.delfi.ee/news/valismaa/president-putin-kohtus-vene-diplomaatidega.d?id=64661094>.)

(202) „Iga revolutsiooni võib pidada suureks, kuid üksnes **Suur Revolutsioon** algas 1789 Prantsusmaal.“ (EPL 25.07.12. Linnar Priimägi. Keelevabaduse viljad.
<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/linnar-priimagi-keelevabaduse-viljad.d?id=64725554>.)

(203) „Mõnigi revolutsioon läks lauluga, läks lauluga... aga ainult **Laulev** revolutsioon leidis aset 1980/90. aastate vahetusel Eestis.“ (Samas.)

(204) „Missugused režiimid tulevad võimule **araabia kevade** riikides, kui need ei saa lääne mõistes demokraatiaks?“ (EE 27.07.12. Maris Sander. Õigusteadlane: Al-Assad kukub kindlasti. <http://ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/oigusteadlane-al-assad-kukub-kindlasti.d?id=64726328>.)

(205) „Saudi Araabia sekkus Bahreinis sõjaliselt, et hoida seal ära **araabia kevad**.“ (Samas.)

(206) „Ja nüüd tahavad saudid **araabia kevadet** Süürias!“ (Samas.)

(207) „Lähtutakse kolmest põhiteemast: **Araabia kevad**, endise Nõukogude bloki revolutsioonid ning praegune vasakradikaalsus ja anarhistlikud liikumised.“ (EPL 28.07.12. Humanitaarinstituut keskendub revolutsioonile.
<http://epl.delfi.ee/news/kultuur/humanitaarinstituut-keskendub-revolutsioonile.d?id=64738386>.)

(208) „/.../ aasta varem oli ta pealt näinud, kuidas **veebuarirevolutsioonist** ja viinast joobunud madrused ja kütjad oma endisi ohvitseri tapsid.“ (Suur Tõll nelja lipu all. Imeline Ajalugu 2014, nr 7, lk 43.)

Juuniküüditamine ~ juuniküüditamine

(209) „Peale Eesti meenutati 71 aasta eest aset leidnud **juuniküüditamist** ka Lätis ja Leedus.“ (PM 14.06.12. Küüditamise ohvreid mälestati ka Lätis ja Leedus.
<http://www.postimees.ee/876806/kuuditamise-ohvreid-malestati-ka-latis-ja-leedus>.)

(210) „Tartus algab **juuniküüditamise** 71. aastapäeva kõnekoosolek kell 10.30 Pisarate pargis /.../“ (TPM 14.06.12. Täna peetakse juuniküüditamise aastapäeva. <http://tartu.postimees.ee/875896/tana-peetakse-juunikuuditamise-aastapaeva>.)

Lahesõda ~ lahesõda

(211) „/.../ kuid osalenud ka näiteks **Lahesõjas** ja Euroopa piirkonnas toimuvates konfliktides.“ (EPL 13.06.12. Lauri Tankler. USA kindral: liitlased panustavad hästi, eelarvetest hoolimata. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/usa-kindral-liitlased-panustavad-hasti-eelarvetest-hoolimata.d?id=64532664>.)

(212) „Näiteks esimese **lahesõja** ajal viis 300 dollarit maksnud miin rivist välja USA dessantaluse USS Tripoli /.../“ (NATO miinitõrjekaader tuli Eestisse, et näidata Venemaale oma jõudu. Eesti Päevalehe laupäevaleht LP, 26. juuli 2014, lk 6.)

Kolmekümneaastane sõda ~ kolmekümneaastane sõda

(213) „1624. aastal, mil Euroopa vürstide kodasid raputas **Kolmekümneaastane sõda**, võeti Kepleriga uuesti kontakti.“ (Astronoomia kolm suurt staari: Poolpime imelaps leidis vastuse. Imeline Ajalugu 2012, nr 6, lk 59.)

Pärtliöö ~ pärtliöö

(214) „Tapatöö toimumisaja järgi hakatakse seda sündmust nimetama **pärtliöö** veresaunaks.“ (3 miljonit prantslast läheb usu nimel surma. Imeline Ajalugu 2012, nr 7, lk 37.)

(215) „Lisaks peab kuningas maksma hüvitist kõigi **pärtliöö** ohvrite eest.“ (Samas.)

(216) „Pärast **pärtliööd** on suhted hugenottide ja kuningakoja vahel külmad kui jää.“ (Samas, lk 38.)

Jüriöö ülestõus ~ jüriöö ülestõus

(217) „Aasta-aastalt kordub jüriöö, kuid pelgalt üksainus, 1343. aasta **Jüriöö** väärib mälestussammast.“ (EPL 25.07.12. Linnar Priimägi. Keelevabaduse viljad. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/linnar-priimagi-keelevabaduse-viljad.d?id=64725554>.)

(218) „Vähemasti krooniku sõnul tõid eestlased 1343. aastal toimunud **Jüriöö** ülestõusu ühe põhjusena välja /.../.“ (Inna Põltsam-Jürjo. Eesti leivakultuurist. Tuna 2012, nr 4, lk 17.)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Signe Kure-Pohhomov**
(sünnikuupäev: 12.08.1968),

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**Ajaloosündmuste nimetuste algustäheortograafia:
reeglistus ja kasutus ajakirjanduse näitel,**

mille juhendaja on Katrin Kern,

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;
üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Autor:

Juhendaja:

Tartus 16. septembril 2014